Přítomnost

ROČNÍK VIII. V PRAZE 26. SRPNA 1931. ČÍSLO 34.

O autoritu parlamentu.

Před nějakou dobou děti jako o překot sháněli čísla aut; prý jim za to dá Baťa kopací míč; ukázalo se, že to nebyla pravda a tak děti své seznamy zahodily. — — Poznovu s touto věcí přišel p. J. Stříbrný, který zařadil do svého „Poledního listu“ rubriku: státní auta na čundru. — Není sporu o tom, že státních aut se zneužívá; ale také není sporu o tom — zejména po výroku parlamentu o posl. Stříbrném — že Jiří Stříbrný má příliš málo legitimace horlit proti těm, kteří zneužívají svého úřadu. — Přenechme lidem Stříbrného, aby prohlíželi, kdo kterým autem jede.

Pan Jiří Stříbrný ale ani tu nemá prioritu. Byl to dr. Kramář, který jako předseda úsporné komise utkvěl na úředních autech a pak na domě pozemkového úřadu na Košíku. — Bohužel: tu se končí činnost této úsporné komise dr. Kramáře, která mohla lecčemus zabránit, kdyby byla vzala svoji činnost pořádně do rukou; snad by by se bylo přišlo na činnost posl. Stříbrného dříve, než vydala své dnešní květy.

Je škoda, že státní správa tak lehce dává p. Stříbrnému argumenty do rukou; nedalo by to mnoho práce, postarat se o to, aby státních aut nebylo zneužíváno, aby pak „Polední list“ mohl si příliš lehce hrát na obhájce veřejných zájmů.

„Právo lidu“ velmi energicky odmítlo p. Stříbrného a jeho tisk slídící po státních autech na čundru. — Na pokračování bylo by možno psát o tom, jak právě J. Stříbrný dopouštěl se toho, co dnes vyčítá rubrika jeho listu. „Právo lidu“ m. j. uvádí:

„Není sporu o tom, že se státních aut zneužívá. Jezdí-li československý ministr dva týdny po Německu ve státním voze, je to právě tak zneužívání, jako když jiný ministr jede až na břehy Jaderského moře k Dubrovníku ve státním automobilu, nebo když zase jiný ministr veze celou svou rodinu ve státním automobilu až na břehy Atlantického oceánu, nebo když — tu jde zase o obec — jede pražský primátor až na Rivieru ve svém obecním automobilu.“

Tu to máme: stačí se jen poohlédnout, abychom viděli, že naši politikové si zařizují život příliš pohodlně; což je pochopitelné, ale stejně pochopitelně nehezké, že je to na státní útraty. — A daleko to nejsou jen automobily; to by bylo opravdu to nejmenší. — Značná část našich politiků má opravdu široké svědomí, a v stranách nejrůznějších programů se holduje tiše staré zásadě: z obecního (státního) krev neteče. — Ale. To ale je takové: přijde kdosi a řeknete: generalisujete a v tom generalisování křivdíte nevinným; nejsou všichni stejní. Jsou politikové poctiví, kterým křivdíte, mluvíte-li paušálně. En passant: byl to náš parlament, který svou tiskovou novelou donucuje novináře, aby psali obecně, neboť ukáže-li prstem na někoho, kdo spíše myslil na sebe, než na prospěch obecný, potýrá ho tisková novela tak, že zajde mu chuť na někoho ukazovat, i když jeho ukazováček se nemýlí! — Případ posl. Stříbrného — a i jiné spory — ukázal jasně, jak je obtížný a nevděčný úkol toho, kdo hájí zájem veřejný a ukazuje konkretně.

Je pravda, že se u nás příliš generalisuje. Autoritě zákonodárných sborů to neprospívá. — Ale: je právě věcí zákonodárných sborů, aby se v této věci postaraly samy a ve svém zájmu o nápravu. — Jest dosti politiků, kteří svoje funkce vykonávají nezištně; velmi často doplácejí na svoji veřejnou činnost ze svého zdraví; nemají chviličku času pro sebe a pro svou rodinu. Je na př. znám výrok jednoho poslance, který nereflektuje pro svoji osobu na imunitu, která patří k náležitostem poslanců, z nichž mnozí (zejména na př. komunisté) dovedou ji využít velmi účinně. Jak ale rozdělit tyto politiky, slušné od politiků s širokým svědomím? Požádat je, aby se rozestoupili ve dvě skupiny podle tohoto hlediska? Shledali bychom, že všichni by se nahrnuli do té skupiny slušných; je velmi pravděpodobno, že posl. Stříbrný by radikálně projevoval ochotu organisovat tuto skupinu a vésti ji do boje za očistu. — Tato cesta — a také jiné — nejsou schůdné. — Nejlepší cesta bude, aby zákonodárné sbory samy zjednaly nápravu; je potřebí, aby v zákonodárných sborech se seskupila minorita slušných politiků, ochotná podniknout akci za rehabilitaci jména československého politika. Lesk tohoto jména silně utrpěl, a to přičiněním těch politiků se širokým svědomím. — Není to jen osobní věc těchto politiků.

Bylo již několikráte řečeno, že není správno mluvit o krisi parlamentarismu tam, kde jde o otázku užší: o nízkou úroveň průměru poslanců. Ty chyby poslanců odnáší pak parlament jako celek; odnáší je i demokracie. Lidé u nás vidí osoby; posuzují podle osob. Generalisují a z chyb jednotlivců konstatují chyby systému parlamentarismu, demokracie. — Každá ta chyba politika, poslance je vodou na mlýn proudům, které chtějí vidět zkompromitovanou demokracii (komunisté, fašisté, hakenkreuzleři), které negují stát (něm. nacionálové). Na těchto chybách jednotlivců staví pak svoji agitaci národní demokracie, detaitisticky lomící rukou nad zkázou tohoto světa. Každá chyba demokracie je subvencí skupinám protidemokratickým. — Každá chyba levice je službou pravice; socialista, který myslí na sebe a užívá postupu, který není fair, poškodí socialismus tak, že to nespraví sebe lepší řečník velkým agitačním tourné.

Je pravda, že veřejné mínění není nakloněno politikům. Je ochotno smýšleti o nich zle. Je s to křivditi slušným a poctivým. — Ale je právě věcí slušných a poctivých, aby vystoupili z pasivity a aby se postarali — v zájmu svém i obecném — o diskvalifikaci politiků se širokým svědomím. — Podívejme se: mluví se a píše mnoho o tom, jak v bankovním a průmyslovém světě hromadí se řada funkcí, celé desítky funkcí. Je to zjev, který dráždí chudáky; je to zjev, který je hospodářsky nezdravý. — Parlament by tu měl a mohl říci slůvko. Ale: je celá řada poslanců a senátorů, kteří mají celou řadu funkcí v různých správních radách. Jsou správní rady, které usilují o to, aby získaly býv. ministra nebo (aspoň) poslance. — Inkompatibilita, neslučitelnost funkcí plave. — Často čteme o politicích, kteří příliš jednali na svůj prospěch. To je vliv zbytkových statků,

subvencí, stipendií, umístnění příbuzných ve státní službě, intervencí ve prospěch soukromých podniků atd.

Je potřebí, aby ti slušní členové zákonodárných sborů ostře odporovali tomu, jak ti druzí zneužívají funkcí. Parlament měl by mít svoji čestnou radu, která by přísně zkoumala jakékoliv obvinění proti svým členům, a to i tehdy, nejde-li o čin přímo trestný, ale o jednání, které odporuje představám o slušném politikovi. — Kolikrát byli různí poslanci obviněni z činů neslučitelných se svědomitým vykonáváním funkce zákonodárce; ale přes to se přešlo a odbylo se to novinářskou polemikou. Případ Stříbrného byl značně umožněn tím, jak lehce se přecházelo přes různá obvinění různých politiků. Taková atmosféra, v níž závažná obvinění se odbudou širokým máchnutím ruky, je atmosféra, v níž bujel Stříbrný.

Autoritu parlamentu může obnovit — vůči vládě, byrokracii, veřejnému mínění — zase jen parlament. Jsou poslanci, kteří dobře vykonávají své funkce. Jsou jiní, kteří svých funkcí využívají a zneužívají. Je potřebí, aby ti první do dobrého výkonu své funkce zahrnuli i povinnost dívat se na prsty těm druhým. Je to potřebí. *V. Gutwirth.*

POZNÁMKY

Na účet republiky.

Tisk Jiřího Stříbrného objevil po období značně nepříjemné kampaně proti vyšetřujícímu výboru a v hubených časech prázdninových bohatý zdroj zábavy, která si pro svou poučnost zasluhuje pozornosti. Reportéři Poledního listu a Expresu mají právě plné ruce práce se zapisováním čísel státních aut, která se rozeznají podle značky N III. Zvláštní zájem vzbuzují auta s touto značkou, obsazená někým, kdo nevypadá na to, že by mohl se státním úřadem souviset, nebo kdo by s ním sice souviset mohl, ale jede ve státním autě zjevně za zcela nestátní záležitostí. Sem patří zvláště weekendové výlety, při nichž posádku tvoří rozkošné dámy, manželky a přítelkyně, známí pánové a dětičky. Za krátkou dobu se reportérům Jiřího Stříbrného podařilo zjistit řadu státních aut, zaměstnaných soukromými záležitostmi státních úředníků. V seznamech, jež jmenované listy denně uveřejňují a jimž nemáme nejmenší příčinu nevěřit, neboť jsme byli všichni a ne jednou svědky takových zvyklostí, se dovídáme o státních autech naložených koberci, nábytkem, obsazených služebnými, které jedou za pány, plné peřin, zavazadel a jiných předmětů, úředním aktům zcela nepodobných. V jednom případě zjištěno, že jistá dáma jistého státního úředníka používala auta k dojíždění na nákup.

Tento rozšířený zjev, na který měl už dávno někdo poukázat před Jiřím Stříbrným, jemuž se hodí k odvedení pozornosti vzniklé jeho posledním procesem, je zajímavý také tím, jakou ochotu projevují občané nejen v Praze a okolí, ale i jinde po republice, ve snaze informovat list, který se státními auty „na čundru" zabývá. Řeknete, že je to známá lidská vlastnost, zvaná zlomyslnost, a budete mít kus pravdy, ale ne celou. Psali jsme tady přede dvěma týdny, jak obratně hledí Jiří Stříbrný využít špatné hospodářské situace k dělání osobní politiky, jak se staví obráncem chudých a mstitelem ponižovaných. Státní auta na soukromých výletech a záletech, to je prima šlágr, na němž se dá vydělat správný kapitál. Jeho zámysly sice nevedou k potlačení této nezřízenosti páchané na státní útraty, jinými slovy řečeno za peníze poplatníků, o tom jsme přesvědčeni. Muž, který se neostýchal oholit republiku — a tedy také občany — o milionovou částku pro své soukromé potřeby, se sotva uskrovňoval ve spotřebě státního benzinu a oleje v dobách, kdy byl sám jedním z pánů státních úředníků, a můžeme sotva doufat, že by se změnil, kdyby byl na takové místo znovu povolán. Ale to nepadá na váhu, hlavní je, má-li ve věci pravdu nebo ne. A pravda to je a nejen o státních autech. To je jen jeden motiv ze symfonie, zvané „Však on to stát zaplatí". To není jenom zlomyslnost, která z civilních obyvatel dělá reportéry, která vtiskuje tužku do ruky na takový nástroj nezvyklé, nebo která namáhá pozorovací schopnosti, aby byl zachycen nějaký ten státní automobil in flagranti. Každá věc má svá pravidla a pro státní automobil je pravidlem, z něhož nemá být výjimky kromě případů opravdu nezbytných a veřejně odůvodnitelných, že má jezdit jen služebně. Kdo má peníze na své auto, jako na příklad oba známí representanti rodiny Stříbrných, ať si jezdí jak chce a kde chce, to právo nelze nikomu upírat. Jakmile jde o vůz a benzin státní, situace se mění. Že se to nebere tak vážně, je právě typické. Vědomí odpovědnosti a loyality v podobných tak zvaných maličkostech je vlastnost u mnohých našich státních úředníků tak nepatrně vyvinutá, že si opravdu zaslouží, aby byla pěstována a posilována systematicky. Auto je moderní vymoženost, na kterou se nemůžeme dívat jako na luxus, pokud slouží opravdu konstruktivním účelům. V daném případě to znamená, že auto je chvalitebné zařízení, pokud umožňuje rychlejší chod úředního aparátu, názornější, protože bezprostřední představu, popřípadě representaci, ačkoliv právě tady počínají klasifikační potíže, co je ještě nutné a co je už přepych. Je to sice pokušení, když má člověk vliv a dispoziční právo, nenechat auto stát naprázdno v garáži a použít ho, ale tomuto pokušení se musí naučit odolávat i velcí páni ve státních úřadech, aniž by měli dojem, že se od nich žádá oběť. Zvláště neopatrné je to však v dnešní době, kdy statisíce lidí trpí nezaměstnaností, nedostatkem a hladem, kdy se nemohou pořádně obléci ani ti, kdo mají to štěstí, že našli někde místo a že se dosud udrželi v zaměstnání. Jaká spousta je dnes lidí, kterým rozpočet nedovolí ani malý výlet vlakem, autobusem nebo parníkem! Není nesnadno si představit, jak na ně působí pohled na státní auta vyjíždějící z jejich sousedství nebo projíždějící kolem nich na pravidelné výlety ve voze, který je udržován z jejich peněz k docela jiným účelům. Bylo by matením pojmů, nazývat tuto skutečnost demagogií. Účely protiautomobilové kampaně Stříbrného jsou demagogické, o tom nepochybujeme. Ale pravda, s níž obratně pracuje, demagogií není.

Dal by se napsat velmi zábavný a poučný článek nazvaný „Auto a demokracie", v němž by se mluvilo na příklad o socialistických ministrech, kteří přijíždějí na tábor lidu v autu, ale pro všechny případy a ze socialistických důvodů dají zastavit někde za rohem v závětří a ke svým věrným jdou pěšky. Ale nejde jen o automobily, jde i o jiné státní instituce, jde o celý názor mnohých občanů na státní majetek, na to, co nepatří jim jako jednotlivcům, ale všem jako celku. Není to jistě docela stejné jako za Rakouska, k vlastní republice jsou občané poněkud ohleduplnější, ale i tu platí bohužel ve velké míře, že z erárního krev neteče. Kdybychom podle toho posuzovali otázku státotvornosti, obstálo by málo republikánů a nejmenším procentem by byli zastoupeni ti, kteří nejvíc mluví o lásce k republice. Nemusíte chodit ani za velkými a památnými případy, jimž se říká ostudné aféry, benzinovou počínaje a uhelnou konče, stačí všímat si i maličkostí v chodu státního aparátu, abyste se přesvědčili o tom, že poměr k republice je ve většině případů poměrem k bohaté příznivkyni, od níž se žádá samozřejmě, aby co nejvíce dala a která se za to spokojí nějakou nepatrnou službou. Paní Republika je v mysli občanů vlastnící nepřehledně obsáhlých statků, dlící právě na zahraniční cestě nebo nepřítomnou právě v jejich revíru. Pokud jde o sousousední revíry, cit pro republiku se podivuhodně přiostřuje, ale ve vlastním mizí jako pára. A když paní není právě na svém panství, napadají pana správce i adjunkty a šafáře různé způsoby úlevy, pohodlí a vyražení, ovšem že ne na jejich účet, uznáte, že by to bylo také zbytečné vyhazování peněz. Vždyť ona to paní nepozná, když se zapřáhne nejlepší pár koní do nového kočáru a zajede se někam na výlet na den, na dva. Vždyť se to nemusí ani nikdo dovědět a kdyby, to přece není žádný hřích, uznejte sami! Když odjede pan správce, je to dobré i pro adjunkty, s tou prací se to nemusí brát tak vážně, nic se nestane, když se to neudělá jak se patří a co se neudělalo dnes, může se udělat zítra. Pan správce ostatně — kdyby už na to přišlo —

nemůže věc brát nějak přísně, protože vlastně na ten kočár a na ten dvoudenní výlet neměl právo a jistě by nerad, kdyby se o tom mělo nějak nahlas mluvit. Nic není tak nakažlivého jako tyto názory: šíří se od shora dolů a vytvářejí z obyvatelstva panství od pana vrchního správce do tak zvaného posledního deputátníka, který čistí chlév, jednotný celek jen sociálně, vrchnostensky odstíněný, ale mravně stejnorodý.

U pánů je to neprávem používané auto nebo kočár, u poddaných něco menšího, třebas jen ledabylost při zacházení se stroji nebo nesvědomitost při práci bez dozoru, ale to všechno se spojuje, sečítá a násobí, to všechno se najde jako minus ve výsledku, v bilanci, která se ovšem dá sestavit při jisté zběhlosti a rozvaze tak, že působí uspokojivým dojmem, od toho jsou tu různá patentovaná kouzla. Že se to přece jen někdy a někde uvidí, že tím budou trpět i poctiví a že konec konců na svůj podvod nebo podvůdek doplatí někdy i sami jeho autoři, není bráno v úvahu. Pro tyto děti republiky bývá hlavním pravidlem okamžitý sobecký prospěch. Jsou tak zabráni do sledování tohoto cíle, že nevidí napravo ani nalevo. Zájem a potřeby republiky jsou pro ně neznámý pojem a kdybyste se jich zeptali, co si pod tím slovem představují, zmůžou se jen na opakování frází. Napsali jsme, že na takovém panství paní Republiky jsou páni a poddaní a je to pravda, o rovnosti všech může vyprávět jen theoretik, který si plete své přání se skutečností. Právě proto jsou tu páni a poddaní, protože neexistuje vědomí jednotného společného cíle, protože není vyvinutý onen opravdu státotvorný kolektivismus, jehož výsledkům se obdivujeme na příklad v Rusku. V takové atmosféře jsou také lidé, kteří vedou, dávají rozkazy, a jiní, kteří je plní, uskutečňují, ale to je dělba práce, ne poroučení na jedné straně a dření na druhé. Ani v Rusku nelze mluvit o dokonalém naplnění kolektivistické ideje, i tam jsou to lidé jen, ale nemůžeme si nevšimnout velikého rozdílu proti poměrům třebas u nás. Nemůžeme nevidět houževnaté soustředění širokých vrstev na stěžejním díle, budovaném pro posílení země plánovitou hospodářskou výstavbou. To je docela jiný duch práce pro stát, podaří-li se jeho občany přesvědčit, že stát se vším, co k němu patří, je nikoliv cizí, ale jejich vlastní záležitostí, podaří-li se získat je bezprostředně pro takové dílo. V tom případě jde práce jinak od ruky, nejenom rychleji postupuje, ale má také závažnější mravní hodnotu. Jde o to, proměnit v živou skutečnost demokratické heslo „Stát jsme my" a zájem soukromý spojit nerozlučně se zájmem státním. Jak daleko je ve svém průměru od tohoto pojetí občanstvo naší republiky, jak málo se jím řídí úředníci a jiní zaměstnanci státu, kteří jsou prostředníky mezi širokými vrstvami a vlastní mocí, z těchto vrstev vyvěrající!

Jak jinak by to vypadalo v našich ministerstvech, na železnicích, na silnicích, kdyby byli občané a jakkoliv veřejně exponovaní lidé prostoupeni touto konstruktivní myšlenkou! Jak bychom to hned pocítili ve zrychleném, usnadněném chodu nejrůznějších veřejných institucí a postupně celého státního aparátu, dosud tak těžkopádného, při veškerém složitém byrokratismu nepřesného, nespolehlivého a často docela nepochopitelného zdravému rozumu! Jak by se musilo ve většině úřadů změnit všechno ne nějakým záplatováním, na to už nelze věřit po třináctiletých republikánských zkušenostech, ale od základu, od kořene. Zkuste si to představit v nějaké instituci, kterou dobře znáte, ať jako strana nebo přímo jako fungující součást aparátu. Představte si názorně různé ty zájmy, zájmečky a problémy, které bývají vážnou překážkou uskutečnění jistého projektu výhodného a nutného pro ty, kdo jsou nejpotřebnější, vyvolejte si v paměti obtíže, na které naráží v úřadě iniciativní člověk, pro něhož není práce omezena fermanem a který je tak naivní, že věří v možnost prosazení něčeho dobrého tam, kde jde hlavně o to, aby to všechno pěkně klapalo podle formálních předpisů o sobě bezvýznamných. Představte si známé úřední prostředí a v něm usazené lidi, jak by se všechno změnilo, kdyby se přes noc stalo zákonem, aby se záležitosti vyřizovaly ne proto, aby od nich byl pokoj, ani proto, aby se vyhovělo nějaké protekční přímluvě na oplátku, ale proto, aby se každému bez výjimky vyhovělo co nejrychleji a podle spravedlnosti, bez ohledu na známosti, příbuzenství a politickou příslušnost. S hlediska zdravého rozumu taková maličkost — a byla by to ve svých důsledcích hotová revoluce. *Dr. F. K.*

Walker v zrcadle českého tisku.

První zprávy o Jamesu Walkerovi v našich novinách: „James Walker se těší na plzeňské pivo." Po tomto význačném představení se rozpoutala dvoudenní nadšená bouře kolem příjezdu newyorského starosty do Prahy. Několik detailů z jeho dramatické cesty: „Sklenice piva zdržela Walkera v Plzni, po sklenici toužil už na silnici za Plzní," oznamuje Večerní České slovo v podtitulku svého článku a dodává: „Zdrželi jej v Plzni v Měšťanském pivovaře . . . Je zajímavé, že sotva vyjel Mr. Walker z Plzně, už opět se těšil na sklenici plzeňského v Praze. Z autentických úst pak bylo řečeno, že Walkerův obdiv pro naše pivo není zdvořilost. Opravdu prý mu chutná a opravdu jich pije několik denně. V Československu prý poznal, oč připravila Američany prohibice." Po obdivu pro plzeňské pivo údiv, „upřímný údiv nad dovedností českých dělníků a nad naším materiálem". O čemž se v témže časopise dovídáme tyto dvě podrobnosti: „Starosta Walker si prohlédl úřední byt pražských primátorů a s nadšením se vyslovil o uměleckém citu a dovednosti českých dělníků. Snad ještě více jej udivil fakt, že všechen nábytek a celé zařízení je z našeho vlastního, domácího materiálu."

Ochotní žurnalisté sledují usměvavého Jamese Walkera a pohotově zaznamenávají výroky, o které, jak vidět, by bylo škoda přijít. „New York nemá občanů nad Čechoslováky," zní výrok, který plakátoval na první stránce časopis Telegraf největšími typy, které měl k disposici. Opět nový důkaz o znamenitosti naší rasy a našeho národa, naši to zase vyhráli, sice zase v Praze, ale povídá to newyorský starosta, ten elegantní padesátník, který podle zaručených československých zpráv s sebou přivezl 70 kufrů. Řekl to na radnici, předtím však musil vyslechnout uvítání od pražského primátora dra Baxy. Zde několik vět z něho: „Pokládáme si za velikou čest, že můžeme pozdravit v našich starobylých síních starostu největšího města na světě. Víme dobře, že Praha se nemůže rovnat s městem, jehož Vy jste starostou, ale myslím přece, že naše město Vám poskytne leccos, co Vy v New Yorku nevidíte. Praha je město historické, plné starých památek. Historie Prahy je 1200 let stará a na jejích ulicích jsou stopy téměř každého století. Praha byla svědkem nejslavnějších dob českého národa, byla také svědkem nejsmutnějších událostí . . ."

Sledujte tento primátorský projev jako projev k starostovi, jehož osud se podobá v mnohém ohledu osudu prince Waleského. Jako projev k člověku, který se těšil na plzeňské pivo a zastavil se tady tak trochu náhodně v naší stověžaté matičce na výletě z Karlových Varů. O Praze se toho dá jistě říci dost a každému něco zajímavého, ale jenom ať to není staletá historie a nejslavnější doby českého národa. Ale marnost nad marnost: Nemesis tradice si nedá vzít své právo a Bílá hora je tu: „Porážka českého národa na Bílé hoře," pokračuje primátor, „způsobila, že nejenom přišel o svou samostatnost, ale že došlo u nás v 17. a 18. století k násilné germanisaci, která se vyvíjela i v hlavním městě . . . Teprve ponenáhlu si národ dobýval jedno právo po druhém. Síla českého vlivu v Praze, kde byl přece odjakživa usedlým, se ovšem rok od roku ukazovala zřetelněji a dnes, kdy v Praze máme jen 4½% Němců(?), jest Praha tím, čím byla dříve, to jest srdcem národa."

Představte si, jak poslouchá starosta několikamilionového města, v němž je zastoupeno tolik národů a ras, kolik je jich na zeměkouli, zprávu o germanisaci před staletími a jak asi musí být dojat, slyší-li, že v Praze je už jenom čtyři a půl procenta Němců, takže je opět srdcem svého národa. Ale James Walker je muž přívětivý, a jako Američan dobře trainovaný. Usmívá se a jeví zájem „zvláště o historické pozadí".

Jako obyčejně, koruna úspěchu při uvítání Jamese Walkera připadla Večernímu, potažmo Nedělnímu listu, který přinesl jako nadpis své úvahy o jeho pražském pobytu nadšené motto ryze neapolitánské: „Přál bych si žít, milovat a zemřít v Praze," vyjádřil se podle mínění reportéra Nedělního listu. Ještě štěstí, že dřív musí odjet do Budapešti. *fk.*

POLITIKA

Ferd. Peroutka:

Jaký byl Havlíček.

III.

Kdo je v poměru k filosofii praktický agnostik, ten, je-li z jednoho kusu, není ovšem nic jiného, ani jde-li o náboženství. A jestliže vůbec někdo u nás, tedy jistě Havlíček byl z jednoho kusu.

Náboženství ovšem jest metafysika. Poněvadž tomu tak jest, je tím dán i Havlíčkův poměr k němu. Tento tvrdošíjný realista nikdy neměl chuť probírati se metafysikou, ať se naskytla v náboženství nebo v německé filosofii. Stokrát proklamuje svůj agnosticism ve věcech náboženských: nevím, snad, možná, nehádejme se o to. „O dogmatice nikdy nemluvím," píše:

> „Budu jednati jen o věcech, které se dají pouhým rozumem pochopiti a posouditi, neboť dle mého mínění nemá žádný rozumný člověk hádati se o věcech, které se pouhým rozumem posouditi a pochopiti nedají."

Žádný rozumný člověk nemá se hádati o to, je-li náboženství vůbec pravdivé; možná, že jest bůh, a možná, že není; co je komu do toho; mlha nade mnou, mlha pode mnou, a jsem s tím docela spokojen: to zdá se býti přehnanou porcí agnosticismu. Je možno, že by Havlíčkovi byla pravda lhostejna? To by nebylo možno příznivě soudit o něm; jeho poměr k náboženství byla by mrtvá zátoka v tomto jinak tak bystrém proudu. Je nutno si to vysvětliti. Není možno, aby tento břitký mozek se spokojil touto umdlenosti. Vysvětlení třeba hledati v této okolnosti: Havlíček byl atheista, ale poněvadž byl v prvé řadě praktický politik s konkretními cíly, nepovažoval za potřebno veřejně se přít o svůj atheism. Jeho neomylný politický realismus vedl ho k názoru, že dogmatickými hádkami o věci metafysické nedá se v té době nic důležitého vyříditi. Nechtěl ve svém politickém boji pověsiti si na nohy závaží sporů o existenci boží. Nahlížel také, že by to mohlo třeba vyvolávati nedůvěru u těch, které chtěl politicky vésti. Řekl si: my tady nechť nejdříve potřebné pozemské věci rozřešíme, a teprve pak, bude-li ještě čas a chuť, mohli bychom také pojednati o tom, je-li či není-li bůh; mé osobní mínění může zatím postáti stranou. Bydlel v jedné národní domácnosti s náboženstvím jako s ženou, která mu byla eroticky lhostejna. Všímal si jen toho, jestli dobře vykonává své národní domácí práce. Sňatek z rozumu. Jeho poměr k náboženství byl prakticky politický, ne důsledně myslitelský. Nehrozil zaťatou pěstí k nebesům, jak to bylo zvykem i průměrných atheistů později v dobách Ibsena a Jacobsena. Nepouštěl se v patetický, dušemi otřásající souboj s bohem, protože k tomu je třeba aspoň určité zásoby titánských představ, a Havlíčkovi byl všechen titanism cizí, jako, myslím, vůbec je ve skutečnosti cizí české povaze a chytne se jen toho z nás, kdo nemá dosti odolnosti vůči duchovnímu importu. Nevěřil, ale jako agnostikovi nestálo mu za to, aby se o to s jinými hádal. Dovoloval lidem dělati si a míti své představy o tom, co se děje tam nahoře. Jeho zájem upíral se k tomu, co se děje na zemi, a nehodlal v boji o přeměnu Rakouska odpuzovati přívržence a pomocníky jen proto, že měli vyvinutou metafysickou fantasii.

Dokud u nás bylo módou hledat souvislost náboženské tradice, byl, nemýlím-li se, také Havlíček uváděn jako článek v českém náboženském řetězu. To byl omyl, a bylo k němu třeba páchat násilí na Havlíčkovi a přidávati k jeho osobnosti i ubírati z ní. Nikdo z těch, kdo o toto usilovali, nevysvětlil uspokojivě záhadná místa z netištěného úvodu ke „Kutnohorským epištolám", který byl objeven v rukopisné pozůstalosti. V tomto zamýšleném, avšak potlačeném úvodu Havlíček psal:

> „Že účel mého spisu nebyl pojednávati po pořádku o všech jednotlivých sadách katolické víry, je patrno již na první pohled; chtěl jsem jenom pozornost rodáků svých obrátiti na jisté v nejnovější době důležité okolnosti... V celém spise jsem sice nic neřekl, co by nebylo mé pravdivé a upřímné přesvědčení, ale také jsem nepřednesl celé a úplné své přesvědčení. Neřekl jsem žádnou nepravdu, ale neřekl jsem celou pravdu. Držím se té zásady, že každý jednotlivý myslící člověk své zvláštní náboženství má, pročež také užitečné ani potřebné není, aby každý své osobní mínění celému světu ohlašoval o věcech, které s jistotou vypátrati posud není dáno člověku. Jsouť v náboženství věci, které jsou jen předmětem vnitřního srdečného tušení člověka, jsou zase jiné, které sahají hluboce do občanského veřejného života a mají veliký vplyv na praktický život. Jen o těchto druhých jednal jsem."

Zde tedy je jasně a programaticky řečeno, i pro toho, kdo by to sám nebyl dovedl vypozorovat, že Havlíček vždy se vystříhal jednati o samotné podstatě náboženství, ponechávaje každému, aby si in puncto nebes počínal, jak mu libo, zbožně nebo lhostejně. Nepovažoval za věc veřejného zájmu definitivně rozhodnouti, jsou-li nebesa plna nebo prázdna. Nikdo nemůže správně a úplně objasniti Havlíčkův poměr k náboženství, kdo couvne před vysvětlením věty: „Neřekl jsem celou pravdu," nebo kdo dělá, jako kdyby tato věta nebyla na světě. Co jest za ní? Sotva může býti pochyby o tom, že se za ní skrývá nějaká pravda nepříjemná, protože nikdo neváhá rozšiřovat pravdy příjemné a takové, které mu mohou získat následovníky. Jestliže někdo zmlkne uprostřed rozprávky, bývá to proto, že se obává urazit něčí city. Nehledíc tedy ani k tomu, že už onu dokonale ubohou a poníženou postavu boha Peruna ve „Křtu svatého Vladimíra" mohl s takovou neuctivostí ke všemu deistickému pojetí vytvořit jen někdo, kdo byl atheista, musíme míti za to, že za citovanou větou je ukryta nějaká pravda, s níž Havlíček bál se narazit a již tedy jako politický praktik zamlčel. S jakou pravdou bylo však v božských věcech možno narazit v době, kdy ještě většina byla věřící? Snad s pravdou, že jest bůh? Zajisté toliko s pravdou, že není boha. Není možno, aby ona Havlíčkem zamlčovaná pravda měla charakter jiný než nepříjemný a desilusionistický, a aby byla zamlčována z jiného důvodu než z ohledu na současné národní poměry, které nebyly příznivy přijetí této pravdy. Havlíček se obával, že sporem o tuto metafysickou otázku byl by vznikl chaos v národní společnosti a že národovci by se byli začali třídit v tábory podle jiného měřítka než podle toho, které považoval za jedině potřebné: pro demokracii nebo proti ní. Nechtěl boj proti absolutismu ztížit tím, že by učinil povinným také boj proti náboženství. Poněvadž organisoval národ k boji za jeden cíl, varoval se tříštit řady objevením cíle nového a podle jeho úsudku daleko méně potřebného. Leckterým vlivným lidem našim scházel, ačkoliv se upřímně pokládali za Havlíčkovy žáky, za šedesát let potom, po dobytí samostatnosti, tento praktický politický realismus. Majíce zřejmě za první a nejdůležitější úkol budovati nový stát a organisovati národní společnost

k tomu cíli, přáli si komplikovati tuto situaci zahájením protináboženského boje na celé čáře a stíhati veškerým opovržením, jež mohli mobilisovati, ty, kdo před tím varovali. Vůbec musíme si zvyknouti na to, že velmi často v Havlíčkově jménu se děje něco zcela nehavlíčkovského. To proto, že populární a povrchní představy o něm nemohou vystihnouti jeho politický realism a jeho neustálé přihlížení k praktičnosti. Vidí se tu a tam z Havlíčka nějaká nápadnější kontura, nějaké malebné gesto, a myslí se, že toto už je celý Havlíček. Politický realism nedá se ovšem tak snadno a tak dojímavě vymalovati jako postoj před kutnohorskou porotou, nebo loučení s rodinou před jízdou do brixenského exilu — ale přes to je jisto, že onen nevymalovatelný politický realismus je hlavním Havlíčkovým odkazem. Je možno, ba pravděpodobno, že dnes by Havlíček za své stanovisko k náboženství byl prohlášen za aklerikála, jak zní nynější slovo. Je pravděpodobno, že ti, kdo nic jiného neumějí než bojovat proti katolické církvi, by ho uvítali pokřikem: na tebe tak pustit Havlíčka! Také tento muž se více uctívá než zná. Je spíše s neprospěchem pro rozšíření jeho pravé politické nauky, že v jeho životě byly také takové malebné episody, jaké mohla dodati rakouská persekuce. Výletníci obyčejně v krajině se dívají na nejmalebnější a nejromantičtější místo a ostatního si nevšímají; pamatují si, že tam byla ruina na kopci, ale nevzpomínají, že tam byla také široká a úrodná pole. Havlíčkův obsah trpí pod následky nevykořenitelné lidské záliby v melodramatech.

Bylo tedy Havlíčkovou zásadou pouštěti se jen do takových náboženských debat, které mohou míti praktický dosah a působiti nějak na politické postavení národa. Svému pravděpodobnému atheismu uložil perpetuum silentium, nechtěje jakožto rozený pragmatik hlásat nic, z čeho nevyplývá přímý prospěch. Neřekl celou svou pravdu, protože nechtěl vyvolávati rozbrojů, jež pokládal za zbytečné. Byl hrdina, bylo-li toho třeba, ale krajně praktický hrdina. Neměl v sobě prvků onoho osamělého titanismu, jenž pudí jednoho člověka jíti třeba proti všem a hledati v tom čest a slávu. Havlíček byl demokratický politik — to znamená, že nemohl vítati osamělost s nadšením. Mlčí o své nevíře právě proto, aby se neosamotnil.

Projevuje onu dokonalou snášelivost ke všem vírám a vyznáním, jakou se zpravidla vyznačují lidé nevěřečtí. Dokonce ani mohamedánství nepokládá za nižší náboženství, ač to opravdu může vypadati jako urážka pro evropské konfese. Píše:

„Pravda je pravdou, pokud jí někdo věří, a jest pravdou jen pro toho, kdo jí věří. Patrno tedy, že v tom ohledu může býti více pravd."

Jestliže někdo rád připouští, že v některém ohledu může býti více pravd, jestliže přímo rozevírá náruč, aby se mu do ní ty rozličné pravdy hrnuly, musí notně přijíti do podezření u všech lidí, kteří něco vědí o lidské duši, že sám nemá v onom ohledu žádnou speciální víru, na níž by mu záleželo. Havlíčkovo přechodné připouštění spousty náboženských pravd musí deprimovati každého opravdu náboženského člověka. Nebyl tak liberální v ohledu politickém. Kdybych byl náboženský člověk, nedovedu si to představit jinak, než že bych byl úctyhodně nesnášelivý katolík nebo protestant a neuznával bych tak zdvořile jiných věr. Ale Havlíček, maje i to společné s většinou nevěrců, bere náboženství všechnu objektivní platnost a dělá z něho docela osobní věc jakýchsi tušení. Ne hrad na skále, nýbrž roztrušené chaloupky subjektivismu. Je to pragmatický rozklad náboženství objektivního: ať si věří kdo chce co chce, jen když je to prospěšno mému lidu. Chalupný ve své studii o Havlíčkovi poznamenává po zjištění všech okolností, že mu patrně více záleželo na národě než na náboženství. Ovšem. Vždyť v národ věřil a v náboženství nevěřil.

Jestliže někdo nemá k náboženství stanovisko nadzemské, zbývá mu stanovisko pozemské. Nepouštěje se do metafysických výšin, zkoumá, jak se ta nebo ona církev osvědčuje v praxi politické, kulturní a sociální. Náboženství je mu účelem, nikoliv nástrojem. Nechce, aby pata boží deptala člověka. Starý náboženský člověk byl zdrcen před tváří boží; cítil se vší a nicůtkou a v posvátné malátnosti padal na kolena. Ryzí pragmatista, jakým byl Havlíček, bez ostychu činí boha služebným člověku. Tvrdí: „Náboženství není na světě, jakoby toho potřeboval Bůh, jest a má býti ku prospěchu lidstva a ne pro Boha." Opravdovému deistovi musí tento pragmatism zníti v uších jako cynism. Všude, kde Havlíček mluví o náboženství, hledí si zejména užitku, který může míti demokratická politika z církve. Podrobuje v celém rozsahu náboženství hlediskům politické účelnosti: nikoliv pán jsi, víro, nýbrž sluha. „Má-li náboženství skutečně býti tím," píše, „k čemu určeno jest, totiž vůdcem naším v tomto životě, nesmí zajisté občanskou stránku zanedbávati"; kněz musí míti na zřeteli i občanský pokrok. Havlíček by byl z kněží nejraději nadělal občanských učitelů. Soudil, že mají využíti své neodvislosti od vlády a hájiti zřetel občanského pokroku. Tou okolností, že hodlal kněží využíti k buditelské politické roli, vysvětluje se také to, že nikdy nevystoupil nekompromisně a ve velkém duchovním utkání proti katolickým dogmatům. Nechtěl v národním zápolení postrádati onoho velkého pomocného sboru, jímž by mohlo býti národní kněžstvo. Držel tedy jazyk za zuby, pokud se jeho názorů na božství týkalo.

Jako ve všem, i v poměru ke katolické církvi byl realistou, který střízlivě odhaduje sílu společenských mocností kolem sebe a pečuje, aby se nepustil v bezvýsledný boj se zřejmou přesilou. Proto ho ani nenapadlo vydati heslo odkatoličtění českého národa. Jeho pozdní epigoni si představují, že Havlíček stále křičel „Řím musí býti souzen a odsouzen" a že mu vystupovala pěna zuřivosti na ústech, když něco o katolictví slyšel. Nic z toho není pravda. Docela realisticky a dokonce i oportunně počítal s mocí katolicismu v českém národě. Pečlivě se varoval dáti komando k boji ve prospěch jiné církve. Nesdílel později oblíbenou ideu, že český národ je ve své podstatě reformační a protestantský. Podle toho, co viděl kolem sebe (a jeho síla je právě ve vypozorování skutečnosti), usoudil správně, že katolictví třeba pokládati již za vžité u nás a že žádná bouře je nevyvrátí přes noc. Nepopuzoval Čechy k takovému smýšlení, jež by bylo nutně způsobilo, aby tato silná moc, silná ještě i v duších vlastenců, se stala českému národu nepřítelem. Vystupoval ovšem vždy pro reformy v katolické církvi, ale vždy tak, aby to nebylo možno vyložiti jako boj proti celému katolictví. Ačkoliv jeho málo ho znající ctitelé jistě tím budou udiveni, pravda jest, že přímo varoval před přestupováním k protestantismu. V „Kutnohorských epištolách", které mají proslulost největší svobodomyslnosti, píše výslovně o takovém přestupování, že je „nikomu schvalovati nemůže". A v „Národních novinách" psal:

Bude-li katolický klerus podkopávat příchylnost lidu, „asi polovice lidu konečně přestoupí k evangelíkům, a pak naše

zem okusí ještě jednou všechny nehody církevních roztržek: kdežto nyní, kdyby se katolická víra jak náleží a podle současného vzdělání ve věcech nedogmatických liberálně opravila, ještě veliká naděje jest, že by evangelíci Augšburského vyznání poznenáhla zase se vrátili. Sjednocenost ve víře je skutečně největší blaho pro národ, a zkušenost učí: roztržky ve víře hubí všechnu i politickou sílu národů."

O tom, co je v církvi katolické špatného, opatrně praví, že je to nekatolické. Z toho všeho vyplývá, že Havlíček tehdy usuzoval na vžitost a zvyklost katolické víry u nás a nechtěl se dostati do zásadního sporu s ní. Psal nejkousavější epigramy o katolické církvi a vším způsobem ovšem popuzoval k svobodomyslnosti. Ale nikdy, když píše politický článek, nevybízí Čechy k opouštění této víry. Zdá se, že ho to ani nepálí na jazyku, neboť nějaká záliba v protestanství mu byla cizí podle všeho, co lze zjistit. Kožený německý luteranism, tato nejbližší forma protestantství, mu byla patrně bytostně vzdálena, odporovala jeho veselejší, svěžejší české povaze. Havlíček znamenitě hodí se k tomu, aby se na něm zkoušela reakce české podstaty na různé zjevy. Mnoho lidí potom bylo z duše přesvědčeno, že protestantism je předurčené a národní povaze znamenitě odpovídající české náboženství. Nic z takového přesvědčení nemůžeme si shledati v Havlíčkovi. Vidíme, že na protestantství reaguje nikterak zvláště příznivě. Píše:

„Pokaždé, kdykoli se konečně po velikých bojích poštěstilo nějakou reformu provésti a nešvary vymýtiti, zavedli je za krátký čas již opět do nového učení. To k. př. pozorujeme na protestantismu, který, jsa bojem proti zkažené hierarchii, brzy po provedené reformaci sám upadl do těch samých nešvarů hierarchie finanční."

Protestoval proti tomu, aby jeho „Kutnohorské epištoly" byly vydávány za protestantství, a praví:

„Všechno to, co jsem dosud proti katolické hierarchii psal, platí také ve stejné míře proti hierarchii protestantské," která má všechny nemoci kněžstva katolického. Všude, kde se protestanství stalo vládnoucím, upadlo do těch nešvarů, pro které právě vznikla reformace.

V tom si Havlíčka asi mnozí jinak představovali. Ale pravda jest, že se smířil s faktem, že se Češi stali katolickým národem, a že proti němu nereptal důkladným a obšírným způsobem Volné myšlenky. O přestupu k protestantství neuvažoval jako o reální možnosti pro český národ. Měl katolickou zakořeněnost církve u nás za realitu, kterou nelze beztrestně přezírat. V tom, kterak nevydává heslo zásadního protikatolického boje, je vidět opět doklad jistoty jeho politického instinktu. „Do povětří" nefilosofoval. Měl na paměti, že mluví v Čechách, velkou většinou katolických. Nepropagoval žádnou myšlenku, o níž by se mohl shodnouti jen se třemi, čtyřmi přáteli. Chtěl míti za sebou pozadí lidu. Byl velkým propagátorem náboženské snášelivosti. Ze dvou důvodů: nechtěl k četným jiným bojům přidati ještě boj náboženský (o šedesát let později, kdy také byla nutnost omeziti četné boje na nejmenší míru, velmi mnohým scházel talent, aby pochopili tuto moudrost); skepticky pokládal všechny církve za sobě rovné v nepravostech a nevěřil, že by něco bylo získáno, kdybychom jednu nedokonalost vyměnili za nedokonalost jinou: „všechny hierarchie na světě," praví skoro tak ostře jako Nietzsche, „mohamedánské, židovské, pohanské, tibetské, jsou docela stejné, žádné nezáleží na pravém náboženství, ale na světské moci a důchodech." Má úplnou lhostejnost k církevním rozdílům, jako někdo, kdo v museu prohlíží pozůstatky starých a dnes již nic neznamenajících bojů.

Jestliže Havlíček v agnostické a praktické lhostejnosti psal na bedny s dogmatikou „nedotýkat se!" a jestliže dogmatické poučky přenechával k libovolnému věření, vůbec neosvědčoval podobné lhostejnosti k světskému zřízení církve. Zdá se, že v Rusku nejjasněji si uvědomil, co potom tak horlivě vykládal, že „despotství a obskurentství duchovní je hlavní a nevyhnutelný základ politické absolutistické libovlády".

„Obzvláště v našich okolnostech musí každý, kdo chce přispěti k poražení světského absolutismu, bojovati napřed proti církevnímu. Církevní absolutismus je poduška světského, jeden s druhým stojí, jeden s druhým klesá... Absolutism světský nikde sám sebe nepovažuje za utvrzený, dokud nezavedl a nepojistil také absolutism církevní."

„Bez rozumné svobody v církvi nedocílíme také rozumnou svobodu občanskou."

„Když se opatrně budeme varovati všeliké dogmatiky, i to jim bude nesnadno, aby nás za kacíře prohlásili."

Vezměme si, radí, výstrahu z Husa: on brojil hlavně proti nešestem hierarchie; kdyby se byl nepouštěl na pole dogmatiky, nemohli by se na něm pomstiti.

Chce náboženství občansky ochočené a takovou církev, která by svým zřízením napomáhala demokracii občanské. Jako absolutism měl církev absolutistickou, tak má za demokracií státi církev demokratická. Církevní opravy, které navrhoval, byly ovšem v podstatě protestantské a byly by z katolictví udělaly něco jiného. Ale to už nebylo věcí Havlíčkova zájmu: z politických důvodů varoval se jen urážeti slovo katolictví.

Toto byla kapitola o tom, jak se mezi náboženskými proudy pohybuje politik, nikoliv filosof. Filosofii v té věci ponechával si Havlíček pro sebe. Zachází s náboženstvím bez filosofické důslednosti. Není větším obrazoborcem, než pokládá za potřebné a prospěšné pro své politické účely. Znal svého Voltaira, ale nechtěl jím býti. Neliboval si v pocitu filosofické osamělosti a netoužil sám vzlétati k ledovým vrcholkům poznání. Chtěl jíti v řadě po cestě pokud možno široké. Ačkoliv jen psal, byl to vůdce. Chtěl prospěti národu všemi prostředky. Jedním z těch prostředků bylo, že říkal méně, než dle všeho věděl. Ze žádného jiného důvodu než z toho jediného, aby příliš daleko nevyběhl z řady.

Ing. Karel Kříž:

Bernard Shaw mluví k anglickému lidu.

V Londýně dne 16. srpna 1931.

Pan Bernard Shaw, jehož si osobně velmi vážíme a jehož knihy čteme s netajeným zalíbením, patří již mezi lidi, kteří pěstují tak zv. „lásku na první pohled", třebaže to sami co nejvášnivěji popírají a potírají. Před několika lety byl p. Shaw návštěvou ve fašistické Italii a vyjádřil se o ní způsobem, který pohoršil pravověrné socialisty a ještě některé jiné lidi mimo ně. Výsledek určitého pobouření, které nadšení p. Shawovo nad fašistickou vládou vyvolalo, snažil se slavný dialektik uklidniti studií o socialismu a demokracii, na kterou se pamatujeme výborně mimo jiné i proto, že jsme ji pro „Přítomnost" přeložili. Shaw o ní konstatoval, že socialismus je uskutečnitelný i mimo demokracii a že demokracie není nikterak předpokladem socialismu. Tento závěr je ovšem po stránce theoretické přijatelný, ale prakticky leží předpoklady evolučního socialismu

právě v demokratickém státním zřízení, které nejlépe usnadňuje mírnou cestou přechod od jednoho řádu k druhému. Avšak G. B. S. myslí, že demokracie v určitých případech je i věc nepříjemná a vůbec jaksi zdržující vývoj událostí a že ostatně demokratický parlamentarismus je forma vlády, kterou nemůže s nadšením přijmout žádný člověk, který pozoruje s porozuměním vývoj hospodářských věcí. Před pěti lety po návštěvě Italie byl G. B. S. dokonce tu a tam neuctivě podezříván, že není demokrat a dokonce že je filofašista. Z tohoto podezření se Shaw znamenitě vykroutil a mezitím se na celou příhodu zapomnělo.

Letos zajel si pan Shaw na devět dní do sovětského Ruska, přesněji řečeno do Moskvy. Nevíme, zda Moskva je jakousi esencí veškerého sovětismu a zda postačí vidět Moskvu, aby člověk pochopil a ocenil sovětský systém. Dále nevíme, zda moskevští sovětští úředníci jsou prototypy veškeré sovětské správy vůbec a jakýmsi nikoliv modelem, ale průměrným typem a charakterem sovětského úředníka a dělníka. Pan Bernard Shaw se zase jednou zamiloval na první pohled a po poklonách, které skládal v Moskvě, následují nadšené dopisy anglickým deníkům a různé veřejné a poloveřejné projevy, které silně připomínají na p. Shawovo nadšení nad hospodářstvím fašistické Italie. Jak známo, nejsou ani Italie, ani Rusko státy demokratickými a lid tam nemá do správy státu co mluvit. Pan Shaw však míní, že je to velmi dobře. V dopise, který adresoval „Times" dne 13. srpna a který bychom tu nejraději jako dokument celý otiskli, praví mimo jiné:

„...Rusko... je spravováno lidmi nápadných schopností... provozujících systém, z něhož bylo beze zbytku odstraněno zkázonosné tření našich ustavičných konfliktů soukromých zájmů a ochromujících odkladů našich parlamentních strojů oposic a obstrukcí..."

Tím se však pan Shaw nijak neuspokojil a píše v dalším nadšeně o těch všech dobrodiních, které tento systém, žijící tak pohodlně bez našeho „zkázonosného tření" (desastrous friction) má pro život obyvatel tohoto šťastného státu, sovětského Ruska. Ale Rusko není znamenité jen po této stránce, nejen demokraté, ale i socialisté se tu mohou čile něco přiučit. V jiném dopise, rovněž adresovaném „Times", čteme, že se o socialismu v sovětském Rusku vyjádřil takto:

„Zde (t. j. v Anglii) jsem kázal socialism po celý svůj politický život a teprve tam konečně nalézám zemi, která dovedla zavésti socialism, definitivně učinit socialism základnou celého svého politického systému."

Tak mluvil v Londýně Bernard Shaw o socialismu a demokracii v sovětském Rusku, když se odtamtud vrátil. Jsme mírně zvědavi, jakou studii budeme z jeho péra číst po půl roce, ač toto jeho nadšení vyvolá podobné pobouření, jako jeho tehdejší nadšení nad fašismem. Asi se dočteme, že sovětský socialism je dokladem jeho tvrzení, že může existovat nejen bez demokracie, ale i bez toho, čemu jsme byli až dosud my v Evropě zvyklí říkat socialistický systém.

G. B. S. opovrhuje parlamentními stroji a vším tím zkázonosným třením, které zaviňují soukromé zájmy a systém oposicí a obstrukcí. Jenže my přece víme, že tento odsuzovaný systém je tím systémem, který dal dělnické třídě všechna politická a hospodářská práva, která dnes má, a dal jí je bez zbytečných obětí. Víme také, že dělnictvo v sovětském Rusku nemá dnes ani zlomek těchto práv. Nemá právo svobodné volby práce, ani co do oboru práce, ani co do pracovního místa, nemá téměř žádných práv politických, nemá však ani práv kulturních a sociálních. Zdá se, že tento fakt, který je nápadným každému, kdo se podrobněji obíral sovětskými poměry, a to dokonce na základě oficielního sovětského materiálu, byl p. Shawem v návalu banketů a společenských událostí v Moskvě poněkud přehlédnut.

Parlamentní systém, o němž Shaw mluví tak lehce a s netajeným pohrdáním a téměř i neláskou zcela neanglickou (je ovšem Ir a nikoliv Angličan), se zakládá na tom, že pramenem všech práv ve státu je lid, který sám volí nestranně a neovlivněn své zástupce, odvolává je po libosti a tím si sám vládne. Moc v demokraciích pramení z lidu a nikoliv z armád a systému teorisované bídy. Připustíme-li i, že fašism a bolševism se oba poctivě snaží, aby vládli lidu tak, aby se lidu vedlo co nejlépe, pak přes to vidíme, že od té doby, co je fašism v Italii, klesla úžasným způsobem životní úroveň italského lidu už jen i na př. proto, že návštěva turistů se zmenšila o 42% proti době před fašismem. O tom, jak se vede lidu v sovětském Rusku, jsme zde psali naprosto poctivě a objektivně a s určitým zadostiučiněním pozorujeme, že naše soudy o Pětiletce i sovětském plánovitém hospodaření se denně potvrzují.*) Ale nejde zde jen o tuto stránku hospodářskou. Třebaže s p. Shawem nesouhlasím v jeho názorech na Rusko, nemohu popřít, že demokracie se v moderních velkých státech neosvědčuje stoprocentně. Ale v Rusku a Italii utlačuje menšina většinu, kdežto u nás při volbách se vždy každý pokus o takový systém může zvrátit, alespoň v těch zemích, kde je skutečné volební právo. Podívejme se však, proč Shaw s tímto systémem souhlasí? Patrně a zřejmě jen proto, že se domnívá, že tento systém byl by s to realisovati (Shaw dokonce již říká, že je realisoval) jeho představy o socialismu. Shaw je tedy pro oligarchii jen potud, pokud provozuje věci mu příjemné. Ale to ovšem by každý dovedl. Což, kdyby pro odchylné názory — jež by jistě osvědčil, jakmile by v Rusku nebo v Italii žil jako prostý poddaný státu a nikoliv jako vznešený cizinec a obávaný spisovatel, nadaný jedovatým jazykem a světovou slávou — dostal se Bernard Shaw do „zkázonosného tření" s orgány této oligarchie? Obáváme se, že by pak horoval pro svobodu a lidská práva, pro demokracii a volné vyjadřování myšlenek, jak je tomu sedmdesát let zvyklý a že by mluvil o hrůzovládě, tyranii a teroru.

A tak jako by mluvil Bernard Shaw, mluví všichni ti, kteří poznali blíže ruský anebo italský režim současného oligarchického systému těchto dvou zemí a neměli to štěstí, aby s ním souhlasili. Vyvázli-li při útěku z těchto dokonalých zemí, kde ovšem neřádí demokratické „parlamentní stroje", živi a třeba nemnoho jen zdrávi, považují to za mimořádné dobrodiní osudu. Dobročinné patrně tyranie jaksi neexistují, a tak, nemajíce nic lepšího po ruce, dáváme přece jen přednost demokracii, jež je ovšem obtížnější, ale humánnější.

Shawův socialism, který se on domnívá vidět v Rusku už dnes, by byl výtečný a sami bychom se na tuto víru dali, kdyby lidé byli dokonalí. Bohužel, nejsou, a není té dokonalé vlády „šlechetných Solonů", o níž snili již Fysiokraté, kteří byli také nadšeni pro bezvýjimečnou oligarchii a dobročinnou tyranii nejvýše rozumných a nejvýše dobrých, nejvýše vzdělaných a nejvýše nezištných dvanácti starců. Solonův ideál, stejně jako ideál Fysiokratů z XVIII. století, však podle na-

*) Přítomnost č. 15 a 16.

šeho skromného soudu není ani fašismem ani bolševismem realisován. Nevědouce nic lepšího, jsme proto přece jen rádi, můžeme-li svrhnout vládu, která se nám nelíbí, aniž při tomto počínání riskujeme více, než procházku k volební urně. Ta je stále méně nebezpečná než procházka ke zdi anebo k šibenici.

Sám jsem hluboce přesvědčen, že současný hospodářský řád prodělává již první fáze změny, která vyústí po delším čase v řád nový, jenž bude míti charakter socialistický. Osobně považuji socialism, a to socialism demokratický, kde budou zachována práva a svobody nejen lidu, ale každého jednotlivce, za jediný vhodný systém k záchraně naší civilisace. Avšak neméně hluboce nesouhlasím se vším, co má přivodit destrukci individua a vládu teroru a nesvobody. To, co vidíme v Italii, stejně jako v sovětském Rusku, není socialism a ani se mu to neblíží. Ostatně sami vládcové dnešního Ruska, Stalin, Bucharin a Litvinov, se několikráte vyjádřili, že teprve „připravují socialism". I v této revui byla tato prohlášení zaznamenána jako doklad ruských poměrů. Bernard Shaw jich zřejmě nezná.

Ostatně, co je socialism? Anebo, abychom zápasili na témže koberci, co je to socialism i podle Bernarda Shawa? Vezměme do ruky jeho poslední knihu, „Intelligent Woman's Guide to Socialism and Capitalism", kde se o všech těchto otázkách mluví způsobem někdy přímo překvapujícím jasností a dokonalostí slohu i podání, otevřme tento brevíř shawianského socialisty na stránce 97 a čtěme tam definici socialismu podle Bernarda Shawa:

„Prvním a posledním přikázáním socialismu je: nebudeš míti většího anebo menšího příjmu než tvůj bližní."

Bernard Shaw praví, že bolševické Rusko je takové, jako on to po celý svůj politický život kázal v Anglii. Je tedy shawiansky socialistické. Avšak je přece známo, že příjmy lidí v Rusku jsou rozdílné a nestejné. Nejen kvalifikovaní a nekvalifikovaní mají různé příjmy, ale i domorodí a cizí specialisté a jejich příjmy se opět liší svou výší od příjmů dělníků. Také mezi úřednictvem je řada stupňů a právě někdy počátkem srpna jsme četli oznámení, že vláda se usnesla na dalším zvýšení příjmů kvalifikovaných dělníků (skilled). Hledáme-li v těchže „Times", kterým Bernard Shaw píše své dopisy, čteme v nich v čísle ze 7. srpna tuto původní zprávu z Ruska, označenou pod titulkem „Prémie pro sovětské specialisty":

„Strojní a techničtí pracovníci budou přetvořeni ve zvláštní těleso, jež bude míti odstupňované vyšší mzdy, vždy však vyšší, než obyčejní dělnici. Zavádí se současně nový systém pro vyšší výkony, za něž se vypláceji prémie, stejně jako za výkony nad výrobní plán, jež se již dříve vyplácely inženýrům a jiným specialistům."

Bernard Shaw mluví svými dopisy přímo k anglickému lidu a nepřímo k celému světu svými projevy, jež onen tisk zaznamenává, protože jde o muže jeho velikosti, s neobyčejnou ochotou. Nevíme, jak daleko pronikly tyto výroky Shawovy i naším tiskem doma, ale je nutno na jeho omyly upozornit včas. To, co Shaw říká o sovětském Rusku, není shawiánský žert, ale povrchnost, před níž jest se třeba varovati, ať pochází z úst jakkoli proslulých.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

A. Melichar:

Jak se rozvíjel ruský průmysl.

Je-li hospodářské složení Evropy ve znatelném přerodu, jest ruské národní hospodářství a zvláště ruský průmysl podstatnou částí velmi vážných příčin těchto změn jak v Evropě, tak i v ostatních dílech světa.

Rusko na světovém trhu.

K systému, který vyvolal nové síly Ruska k životu, možno míti poměr různý. Neoddisputujeme však skutečnost, že výrobky této veleříše se uplatňují čím dále tím mocněji na trhu světovém a působí svými zásahy dalekosáhle do hospodářské struktury celých států.

V těch zemích a státech, kde byla projevena snaha vypořádati se dle možnosti kladně s invasí ruských výrobků, nebylo sice zabráněno jistým hospodářským otřesům (na př. v Německu, v Italii), ale úsilí vkliniti nového světového producenta do vlastního hospodářského provozu zmírnilo škody, které byl s to způsobiti na domácích trzích jeho vpád.

Země většího konservatismu obchodního i průmyslového (Anglie) neb země politicky nepřístupnější (Francie) po léta kolísaly v hospodářském zápase s novým Ruskem, aby nakonec přecházely k jistým positivním kompromisům.

U nás politicky zůstala otázka našeho kladného poměru k Rusku vyřešena až posud negativně, avšak obchodně a hospodářsky dály se pokusy již od roku 1920 k navázání určitějších styků.

Zůstává v naší veřejnosti málo známo — a i nedoceněno — že již v roce 1920 oficielní Rusko podepsalo v Rize první objednávku na dodání 1000 vagonů našeho cukru. Tato objednávka byla uzavřena přímo s československým obchodem, bez prostředníků, a znamenala první větší uzávěrku mezi těmito státy.

Od té doby dály se různé pokusy o navázání hospodářských styků s novým Ruskem, jak o tom svědčí i statistika o vývozu a dovozu, avšak tento styk býval ve velmi častých případech zprostředkován mimo hranice naší republiky. Byli jsme většinou sice výrobci objednaného zboží, nikoliv však přímí dodavatelé.

Potřebujeme prostředníků.

Význam ruského hospodářství a průmyslu jest však tak veliký a i pro nás závažný, že bez vlastní škody nemůžeme na dlouho spokojiti se pouze prostředníky, a že jsme nuceni přikročiti k positivnímu řešení celého problému našeho hospodářského poměru k novému Rusku.

Naše veřejnost však dosud jest jen kuse informována o skutečném stavu průmyslového Ruska, a proto i názory na Rusko se u nás na tolik různí. Rusko však přímo kvadraticky den ode dne zvyšuje intensitu své práce a energie.

Ať již tudíž historie různě rozhodne o vhodnosti či nevhodnosti dnešního režimu politického, zůstává naléhavou potřebou dneška míti stále před očima onen gigantický rozmach průmyslových a hospodářských sil Ruska, které se rozlévají daleko široko po celé říši, budí síly nové a nové a přelévají se jako mohutný proud vše zabírající řeky daleko přes hranice vlastní říše.

*

Organisace novodobého ruského průmyslu prošla postupem revolučních let různými změnami, které svůj

vznik datují z počátku roku 1917, tudíž z doby přelomu říše carů do nové vlády.

Strach o chleba.

V době množících se zmatků snažilo se dělnictvo uplatniti v jednotlivých závodech své tehdejší požadavky po době pracovní a zvýšení mezd. Zaměstnavatelé přizpůsobovali se novým poměrům a uznali zvláštní tovární výbory, neboť tím způsobem byla ulehčena jim starost o opatřování surovin a potravin, po válce tak těžko dosažitelných. Úsilí dělnictva pak vyvrcholilo tehdy v zakládání četných kooperativů, které se dosti dobře osvědčily jako pravidelní odběratelé průmyslem vyrobeného zboží.

Tovární výbory nezastavily se postupem času u této činnosti. Jejich snahou bylo získati vliv na výrobu samotnou a prosaditi osmihodinovou dobu pracovní.

Majitelé průmyslových podniků, obávajíce se velkých ztrát, zastavovali práci a stahovali svůj kapitál z podniků.

Dělnictvo se obávalo, že tímto způsobem by bylo připraveno o práci a chleba, zastavilo práci úkolovou v továrnách a pokoušelo se vzíti výrobu do svých rukou.

To byl první určitý krok k hospodářskému zrevolucionování průmyslu se všemi jeho obtížemi a překotnostmi — i se všemi škodami, které po léta zůstaly citelnými v průmyslovém rozvoji této říše.

Nejen výroba — i kontrola.

Dělnictvo samo tímto postupem uspokojeno nebylo a vytvořilo pro zlepšení a zdokonalení provozu v průmyslu vedle továrních výborů i zvláštní výbory kontrolní. Výbory tovární měly na starosti zájmy dělnictva, kontrola zabezpečovala opatření surovin a provozního kapitálu, starajíc se o to, aby podnik zůstal v provozu.

Avšak ani tato reforma neuspokojovala, neboť zájmy podnikatelů a majitelů byly ve zřejmém odporu se snahami těchto výborů, a tak koncem roku 1917 jsme svědky významného a dějinného převratu vskutku revolučního, který veškeré hospodářství soukromé mění v hospodářství státní.

Události postupovaly přímo překotně.

14. prosince 1917 byly znárodněny banky.

26. ledna 1918 bylo konfiskováno soukromé jmění uložené v bankách.

28. ledna 1918 bylo znárodněno všechno soukromé obchodní loďstvo a paroplavba.

15. února 1918 byly zabrány pro stát všechny větší sýpky na obilí a „všechny podniky, potřebné pro výživu obyvatelstva a pro úkony válečné".

Od října 1917 do 1. července 1918 bylo znárodněno 476 největších závodů a 282 sekvestrováno — celkem bez jakéhokoliv plánu; majitelé i ředitelé těchto podniků byli odstraněni a správa i provoz byly svěřeny do rukou dělnictva a mistrů, ve vedení podobných podniků zpravidla odborně nezkušených.

Hospodářské zmatky a škody z tohoto bezplánovitého postupu vzniklé byly tak veliké, že bylo nutno vrátiti se k původní ústřední organisaci válečného hospodářství z doby carské (V. S. N. X.), k „nejvyšší hospodářské radě", která byla — po jistých, době odpovídajících změnách — pověřena dohledem, vrchní organisací a správou zestátněných podniků průmyslových a stala se základem dnešní „nejvyšší lidové rady hospodářské", zasahující do všech složek hospodářského dění dnešního Ruska.

V lůně této nejvyšší hospodářské rady vznikly pak i dnešní rozsáhlé „trusty".

*

Provoz ruského průmyslu, organisace jeho výroby a odbytu, spojená s financováním těchto procesů hospodářských, byla podrobena až do konce roku 1929 stálým proměnám, určovaným rozvojem a konsolidací celé říše i poměry zahraničními. Ve všech těchto změnách však jest patrný stálý výrobní vzestup, i když s velikými obtížemi a se ztrátami, které jest možno nazvati nenahraditelnými.

Jen slepý může neviděti.

Jestliže 5. května 1918 prohlásil Lenin mužně: „Jen slepý může neviděti, že jsme více zestátnili, zkonfiskovali, rozbořili a rozbili, než jsme byli s to udržet" — pak to znamená doznání nejhlubšího poklesu v průmyslové výrobě ruské a největší desorganisace v celém systému podnikatelském.

Po tomto doznání dochází k energickému zrušení místních hospodářských rad, které způsobily svými neodbornými a politickými zásahy průmyslu největší škody, a Leninovým zákonem z 28. června 1918 „o plánovitém zabírání průmyslu" počínají se klásti první, základní kameny k průmyslové organisaci dnešního Ruska. Od tohoto okamžiku datuje se vzestup v konstruktivní práci průmyslové, v níž významné postavení ihned zaujal průmysl textilní a po něm průmysl železářský a hutní.

K provádění zákonitých usnesení byla stanovena vrchní hospodářská rada, jíž byla svěřena správa podniků, a ústřední kontrolní rada, zabývající se administrativní kontrolou jich. Pro otázky dělnické byla zbudována Ústřední rada dělnická (1918).

Avšak již v roce 1919 doznaly tyto organisace podstatné změny tím, že „Vrchní hospodářská rada" se přeměňovala v jakési ministerstvo průmyslu s různými odděleními produkčními pro jednotlivá odvětví průmyslová. Tomuto ministerstvu bylo podřízeno 60 hlavních svazů, v nichž byla soustředěna jak správa, tak kontrola podle příslušných, společných průmyslů. Tím způsobem bylo docíleno většího soustředění kontroly při širším uvolnění správy.

Hlavní svazy průmyslové se udržely formálně až do roku 1922, avšak od svého založení působily k vybudování stále větší a větší osobní zodpovědnosti vedoucích funkcionářů, jak o tom svědčí jednání v březnovém kongresu hospodářském z roku 1920.

Trusty.

V této neklidné periodě vzniká ztrustování průmyslu ve skupinu pro stát všeobecně důležitou, v průmysl potřebný pro jednotlivé vlády a republiky místní, a konečně v podniky významu místního. Rozdělení průmyslu na tyto tři třídy podle jeho významu a důležitosti celostátní se uchovalo celkem až podnes. Z 6575 podniků bylo do 1. listopadu 1920 zestátněno 4420 s milionem dělníků, zbytek 2600 závodů asi se 200.000 dělníků jest společně důkazem toho, jak celkem malý byl průmysl říše, čítající téměř 200 milionů obyvatel.

Že v době tak hlubokého rozvratu hospodářského a tak dalekosáhlých zásahů správy státní do průmyslové výroby docilovalo se pouze 18% vší výroby předválečné, t. j. pouze 1·3 miliardy rublů místo 7 miliard, je danými poměry vysvětleno. Pracovalo-li při tom z postátněných podniků pouze 57%, je to dalším dokladem pro ztráty, které tento převrat způsobil.

Proto Lenin na čtvrtém březnovém kongresu r. 1921 vyhlásil právem: „Jest třeba docíliti maxima výroby — ať to stojí, co stojí“ (Sarabianov).

Pronájem.

12. srpna 1921 vydán zákon, jímž ustanovují se trusty a připuštěno pronajímání státních podniků soukromému i cizímu kapitálu, neboť „nemůže býti takové (sociální) theorie, která by směřovala k zničení průmyslové výroby“ (Lenin).

Tím byl urychlen přechod z hospodářství válečného komunismu k státnímu kapitalismu.

Do konce roku 1922 bylo pronajato 4330 průmyslových podniků, t. j. 15% všech podniků zestátněných, do soukromých rukou. Bylo to 58% všech těch závodů, které byly pro pronájem státní správou určeny. Cizina o tuto transakci neprojevila až do konce roku 1924 žádný větší zájem.

*

Hlavní průmyslové Svazy, vybudované v roce 1921 při nejvyšší hospodářské radě, byly v červenci 1923 zrušeny. Mezi výrobou a spotřebou byla organisována „Rada pro práci a ochranu“. Posíleny trusty, při nichž byla zřízena jednotlivá oddělení výrobní, a řadě továren byla zvýšena jejich samospráva.

ŽIVOT A INSTITUCE

Václav Babka:

Mythologie a sadová politika.

K různým druhům zjevů a lidských činností vztahujeme příslušící mythy, v nichž je stručně i názorně popsána tresť prosperity nebo půvabů některého toho zjevu, a tak by bylo možno z výběru tradovaných bájí a příběhů usuzovati na hloubku a jakost zálib k druhu, který právě uvažujeme. Vzhledem k tomu, že jsme nyní někdy svědky tvoření mythů — řekněme moderních — ačkoli je té vlastnosti jen materiál, z něhož jsou spřádány, můžeme se často právem domnívati, že staré mythy jsou už dílem opotřebeny a dílem přestaly hovět vkusu. Jestliže namístě osvědčených osob s pevnými místy v naučných slovnících se objevují v kouzelných příhodách osoby nové a někdy sotva dorostlé historie, neřku-li mythologie, můžeme jistě věřiti, že ony bytosti čarovných jmen a neuvěřitelných vlastností, prosperující od starověku až k Wagnerovi, v některém čase resignovaly a patrně také vyhynuly, neboť není pamětníka, že by o nich mluvila policejní korespondence a pak — což je asi hlavní důkaz — vidíme jejich zmizení ve zpustlých resortech, které spravovaly a opustily, aniž by byly ustanovily odpovědné zástupce.

Pokud jde o Prahu, není známa žádná přesná konsignace ani elfů ani vil, kteří tu někdy mohli sídlit. Známo je nejvýše to, že poslední vodník, patrně doyen té čarovné říše, byl zahnán z Petro-Pavlovské uličky asi před patnácti lety. Zmizel současně se starými pekárnami a asi s dvěma sty myší a od té doby přibližně (podle diplomatických zvyklostí musíme mít za to, že tím byly přerušeny poslední styky s těmi přírodními mocnostmi) — město dosud líbezné, rozložené v kotlině půvabné řeky, odlišné někdy od Joyceovy Anny Livie jen jménem, upadá, pahorky ozdobené porostem akátů, jasanů a drobnolistého klenoví, pustnou a Humboldtova a Mozartova Praha dosahuje ponenáhlu dokonalosti regulačního plánu, když byla ztratila líbeznost, již měla za hospodářské a vodní správy elfů, sylfů, vil a vodníků. Jejich zmizení bylo přirozené, a bylo by vlastně nesvědomité chtít, aby třeba na Rohanském ostrově poskakovaly najady mezi kolejemi (nebylo by to ani ve shodě s železničními předpisy), a co se týče ostatních ostrovů, byly dílem pronajaty některým korporacím, dílem slouží zájmům obecenstva, takže sylfové, koboldi, dryady a kdoví která ještě sdružení skřetů a vil při své známé nedůtklivosti k veřejnosti a k úřadům opustila raději veškeré tyto ubikace, přenechavši tu starosti se správou a prospěchem těch míst narychlo zřízeným odborům magistrátu. Ačkoli panuje přesvědčení, že jejich správní politika — s ohledem na to, že byla vlastně data mnohem mladšího než romantismus — byla zastaralá, nabývá stále více půdy názor, že prostředky poměrně jednoduchými, bez patrného kádru úředníků a zřízenců, s literaturou, v níž nejmodernější svazek byla asi Vergilova Bukolika a nejvýše některé drobnější poukazy operních libretistů, z časů asi Gluckových, docilovali výsledků, jež nás musí doposud plnit úctou, pokud je pamatujeme. Když se ujal dotyčných resortů magistrát, předsevzal — a zdá se, že jen z řevnivosti — správní methody zúplna jiné a řízené patrně také trochu vědecky. Zdá se však, že jeho hospodářství, co se týče klidných vezdy a zelených sadů a hájů, kadeřavých pahrbků s kustovnicovým porostem, skalek, jež jsou z jara žluté tařicí a okrášlené rozvíjejícími se chomáči jasanů, které tak milují břidličnatý podklad, jehož je tu všude hojnost, se zdaleka nevyrovná bývalému hospodářství démonů.

Vizme některé obrazy Werner-Schafhausserovy, Hegerovy nebo starší Sadelerovy, třebaže tehdejší perspektiva je ještě poněkud úzkoprsá a někdy zase přepjatá, třebaže stromy jsou kresleny skoro tak, jak vypadají, neujde nám leckterý půvab, kterého dnes už postrádáme. Ovšem že nelze z prestižních důvodů trvati na některých ponižujících zjevech, jako byl potok na místě Příkopů, nebo hustá křoví v místech, kde nyní stojí Národní divadlo; přesto však zanikání těchto rozkošných a vlastně velmi levných drobností je tak postrašující, že bude patrně potřebí, ačkoli se to někomu zazdá pokořením, sáhnouti zpátky k démonickým methodám dryad. Co se týče ničivé činnosti rostoucího počtu staveb, může být kdokoli ujištěn, že v případě vnitřního města — to jest asi bývalého pevnostního obvodu — všecko, co nezabrala gotická struktura výstavby, zabrali později s přejemným vkusem oba bamberští mistři s Luraghem a erlašským Fischerem, takže tu nezbývá k zastavení — nechceme-li ovšem moci a tvrdohubou umíněností — takřka nic. Zdá se, že nebožka Libuše popletla příliš konsekventní formulací svého proroctví lidem hlavu. Bylo by jí ostatně bylo slušelo, aby jako osoba veřejně a význačně exponovaná, udržela ve svém projevu jistou míru a hlavně jasnost, tak aby nemohly vzniknouti pochybné urbánní interpretace, vzhledem k dobovým výkladům. Dokud byl ponecháván výklad původcům některých vyobrazení té scény, byl stále zachováván rámec, který asi kněžna měla na mysli. Ať ostatně někdo ukáže některý ten obraz, na němž by nebyly obrysy dómu potopeny do zeleně, a v popředí košatá lípa. Od té doby však, co byli tito vykladači potlačeni jako nemoderní, zmizela také úcta k zeleni. Tato souvislost nepostrádá jisté pikantnosti. Pokud jde o ony malíře, nebudeme věřit, že by byli opravdu v příčinné souvislosti s rostoucí neúctou k přírodě, neboť to byli vlastně špatní malíři, poněvadž

jim zelený rámec obrazu byl jen záminkou k rozpoutání nepravdivých, byť sensačních přeludů — buď duhy nad Hradem, ačkoli slunce zapadá, nebo dominujícího obrysu Řípu, ačkoli ho tak nikdo nemůže uvidět. Zdá se však, že jsou tu tytéž poměry, o nichž mluví Proust ve ‚Chvále špatné hudby'. V jejich duši totiž, buď pokažené nebo nedorostlé pravého uměleckého zanícení, kotvily přece základní prvky krásna; neotesané sice a drásavé, jako špatná píseň, ale neodbytné a vtíravé mnohem více než špatná píseň, takže kdykoli vytvořili některou z těch prostomyslných produkcí — stromy, obloha, růžový opar mlh, vlídný výraz ve tvářích figur, se vždycky znovu pokoušely o přízeň pozorovatelovu, podobny jen zpola věcem, které představovaly, jejichž pravé podoby ale nikdy nedostihly, vyzdvihujíce nestřídmě některý zvláštní znak, jenž v jejich představě onu podobu ztělesňoval, křivě ovšem, poněvadž jím byli v každém zvláštním případě znovu opilí, zapomínajíce celé desítky znaků vedlejších, ne tolik útočných — jejichž však souhrn teprve dával pravou podobu nějakého předmětu v oné dobré rovnováze optických nebo jiných vlastností, kterou vyniká jeho skutečná existence. Důležitá u nich byla ale neodbytnost oněch představ, ať si pokřivených. Neváhali nikdy zdůraznit idylu pokojného města mezi háji, ačkoli o ní měli představy jen prostřední a někdy dokonce nechutné, neboť zrobili pravidelně Libušin stolec ve stylu čisté vídeňské secese.

Nuže, nemáme už ani tuto neodbytnost představ. Všimněte si návrhů a plánů současných architektů. Pokud jim zbývá na návrhu místo, nakreslí, pravda, někdy stromky. Zdali však někdo viděl u návrhu okresní záložny košatou lípu? Jsou tam jen stromky, jakoby okreslené ze zákrsků, jež vídáme vysazovat a které jen stěží vyrostou, poněvadž se jim nedostane onoho zázračného prostředí a sousedství stromů starých. Tito architekti zpředmětňují mimoděk onen hrubý omyl týkající se pěstění stromových kultur. Omyl, skrze který se vysazují s velikou péčí na holá místa, získaná vymýcením starých stromů, stromky, které jistěže poněkud povyrostou, ačkoli jich mnoho zahyne. Všimněte si ale oněch výrostků v sousedství starých stromů. Rostou bez starosti, bez zalévání a hojně, po starém romantickém způsobu. Vysaďte na Staroměstském náměstí, třeba pod starostenským protektorátem, lipku, a zakrní; ve Stromovce možná vzklíčí i pětikoruna.

To je důležitá regule sylfů a dryad. Z té regule se až do paměti udržoval v pražské kotlině zelený porost, takměř souvislý, a účastnil se jistě z poloviny na vytvoření líbezného genia loci. Žel, že genius loci hynul pod lokálními genii. Od hraběte Chotka mu už nikdo nebyl přízniv. Nikdo nechtěl dobýt Haussmannovy pověsti na tomto poli. Je ovšem mnoho naléhavějších problémů obecní politiky a nikdo nebude od primátora chtít, aby se po Mazarinově vzoru procházel snivě v znovuzřízených zahradách s pávicí; jistěže však si mnohý mohl ozdobit spory často vínek zásluh trochou zeleně.

Tento předmět zájmu je konečně důležitý i hospodářsky, poněvadž vedle obživy zaměstnaných lidí přitahuje cizince a slušné myšlenky, a to obojí lze při dobré vůli přepočítat na některou měnu.

Posléze ještě několik zásad zelené politiky: Ad 1. V obměněném přísloví, nezapomínat pro les na stromy. To jest netěšit se při kácení jednotlivých stromů, že je jich v celku dost. Je známo oněch pověstných stokrát nic, umořivších osla. Ad 2. Pamatovat, že každá úprava musí dbát především přirozených podmínek, to jest dbáti více sestavy, vyrostší ze země, než z hlavy zahradních architektů (těm budiž spíše doporučeno zakládání nových kultur — tam si totiž příroda může ještě dodatečně pomoci). Ad 3. Za každý poražený strom aspoň pět nových — bez výkladu. Ad 4. Vzhledem k tomu, že je s urbanistického hlediska naprosto jisté, že pražské City bude donuceno se přemístit (ačkoli to asi udělá až v agonii) na východ nebo na západ od centra, řídit regulaci tak, aby se takřka zásadně, byť to bylo na úkor některé přítomné komunikace, vyhýbala kulturám. To jest: spíše dočasnou nesnáz, než pustotu na věky. Ad 6. Osoby potom, které by se zdráhaly tyto směrnice pochopiti, šetrně vzdalovat funkcí v úřadech, které o to mají dbáti.

A konečně: je-li to bezpodmínečně nutné, vymyslet nějakou teorii — buďsi i vědeckou — která by tato stanoviska ospravedlňovala. Nezáleží tu totiž vůbec na pohnutkách, které toto jednání budou říditi. I Carbusier v nás může vzbudit pohnutí, jestliže na kterémsi domě, který měl stát na loži vzrostlého platanu, vyhloubí dutinu, jíž prochází kmen toho stromu. Je to pohnutlivé, jako chromý a slepý pes, kterého dáma nemůže dát utratit, ačkoli by mu asi tak bylo lépe. Nesmyslná drobná tragedie, kterou přece jen váháme řešit. Začíná mít málem metafysický význam, poněvadž je zachováváno něco v přirozeném řádu proti rozumu. Rousseau by plakal dojetím a ani my se zhola nevysmějeme.

Buďtež podmínky jakékoli a provedení sebepošetilejší, zachovávejte stromy, jestliže nebylo možno zachovat božstva, která o ně pečovala. Kdoví, zdali nebudou z Brdských lesů se zadostiučiněním pokukovat po nové sadové politice. Jaroslav Durych jich tam totiž zjistil nějaké zbytky. Kdoví konečně, jestli i páni Čapkové nemají něco takového v zahrádce. A vůbec, kdo tomu nějak rozumí nebo komu na tom záleží, ať řekne, není-li to pravda.

PSYCHOLOGIE

Ladislav Kratochvíl:

Adlerova psychologie životního optimismu a freudism.

Freudově psychoanalyse dostalo se rozšíření jako dosud žádné psychologické teorii. Za to děkuje ovšem hodně své sensační metodě, která s neobyčejnou schopností svého zakladatele nachází s větším menším násilím sexuální motivy za veškerým lidským počínáním.

Touto universálností přiblížil se Freud nakonec tam, odkud vyšel a co chtěl ve své psychologii překonati: psychologii, závislé na pomyslech filosofických. Ačkoliv positivní objevy jeho psychologie vycházejí z exaktního pozorování konkrétních jevů psychických, aplikace a generalisace, kterých se Freud v další své práci stále častěji dopouští, končí za hranicemi zkušenostní kontroly. Tak jsou tyto všeobecné základy jeho psychologie pro výklad skutečných psychických jevů stejně málo platné jako výklady psychologie starší. Freud zkrátka v psychologii stále více filosofoval, a to hodně dogmaticky.

To jsou úchylky od dobré psychoanalytické praxe, s jakou Freud začal a kde učinil tolik důležitých objevů. Ty získaly si svou spolehlivost však právě tím, že byly odvozeny z konkrétního psychiatrického pozorování, není proto divu, že tu každé další filosofování bylo spíše na škodu, než aby první výsledky podporovalo.

Tím nutno si vysvětliti odpor některých mladších žáků Freudových proti základním tésim jeho učení či spíše proti jeho psychoanalytické filosofii. Odtud také nutno datovati všechny psychoanalytické herese. Všem jest společným východiskem analytická metoda, vypracovaná Freudem. Pomocí ní dopracovávají se však nového výkladu duševního dění, od výkladů Freudových odchylného. Z těchto teorií rozšířila se od konce války nejúspěšněji Adlerova teorie individuální psychologie.

Podává-li Adler přijatelnější psychologickou teorii než Freud, neznamená to nikterak, že drží se Adler více v mezích psychologie a nezajíždí tak rád do filosofie. Celkové badání v oboru psychologie jest ještě do té míry kusé, že každý ucelený obraz duševního života jest více méně odkázán na nějakou filosofii.

Také Alfred Adler má svou psychoanalytickou filosofii. Ta právě mu umožňuje, že i při stejné metodě může se svým výkladem od Freuda lišit. Proti spekulativní a mystické filosofii Freudova sexuálního libida a podvědomí jest Adlerova filosofie empiričtější, životnější, jasnější, přihlíží více k životním zkušenostem a potřebám.

A to rozhoduje vždy při dvou filosofiích, které mají asi stejné teoretické oprávnění: musí-li už někdo za každou cenu poznatky psychologické doplňovat filosofickými, jít za meze zkušenosti a sestrojovat metafysické výklady, pak smíříme se vždy spíše s metafysikou, která má nějaký dosah pro životní praksi a lze s ní ve skutečnosti něco pořídit, než s filosofii, která je složitou pojmovou konstrukcí, která ve skutečnosti jest za každým krokem usvědčována z omylů. To rozhoduje také ve prospěch Adlerův proti mystickému Freudovi, zabranému do temnot podvědomí tak, že ztratil zrak pro fakta života vědomého.

Vycházel-li lékař a vídeňský universitní profesor Zikmund Freud vždycky od své psychiatrické prakse, aby své poznatky prohluboval v důmyslné teorie duševního dění, jest jeho žák, vídeňský psychiatr Alfred Adler k teoretickým základům psychologického výkladu daleko lhostejnější. Freud je vždy vědec, který pomocí své bohaté fantasie promýšlí své objevy do nejzazších filosofických a metafysických důsledků, často do apokalyptických mysů lidské duše. Tam kotví základ jeho výkladů a odtud pramení mnohý důsledek, který se v praksi ukazuje docela fantastickým. Proti němu Adler zůstává vždy především lékařem, praktikem, který chce uspokojiti v první řadě otázky své psychiatrické ordinace, teorii sestrojuje jen potud, pokud se mu osvědčí při jeho praksi a může ji v něčem podepřít.

Tak věnoval Freud, dnes pětasedmdesátiletý, celý svůj život zkoumání převážně teoretickému. Adler pak, loni šedesátiletý, zabýval se až po světovou válku téměř výhradně svou psychiatrickou praksí. Zde se ovšem mlčky dopouštěl na Freudovi kacířských výjimek, ač v základě postupoval jeho metodou. Nebýt světové války a poválečných poměrů, nebyl by se snad Adler ani dostal za tuto svou psychiatrickou praksi. Adler však žije intensivně současným životem, slouží rád jeho potřebám. Tak dává se Adler hned za světové války do služeb veřejných, aby pomáhal napravovati, co natropila v nervovém systému lidském válka, po válce pak soustavně přispívá k uklidnění poměrů a k urovnání poválečných zmatků, pokud mají svůj původ ve vytřeštěných duších lidských.

Tehdy teprve jest nucen formulovati teoreticky své zásady, kterými řídil se až dosud ve své úspěšné psychiatrické praksi, aby bylo možno podle nich zařídíti takovou sociální organisaci, která by nedopouštěla tolik úrazů na duševním zdraví lidí jako se dělo dosud.

*

Podle Adlera stejně jako podle psychologické teorie Freudovy jest člověk ve svém jednání a ve svých vlastnostech absolutně determinován. Ať přináší si člověk na svět vlastnosti jakékoli, nerozhoduje tím ještě o svých dalších osudech. Všechna duševní tvářnost člověka závisí na tom, pod jakými vlivy a za jakých okolností rozvinou se jeho první zkušenosti v prvním dětství.

Tyto zkušenosti, jak dobře věděl už Freud, určí celý charakter člověkův, jeho poměr ke společnosti, k životu, jeho světový názor a hodnocení.

Podle Adlera však jsou tyto zkušenosti důležité pro další charakter a osud člověkův v tom smyslu, že závisí na tom, jak dostane se dítěti v prvních letech možnosti uplatňovati se, jaké vztahy vyvinou se v tomto směru k osobám v jeho okolí. Pud po uplatnění, libido dominandi, získání moci jest podle Adlera hlavním cílem všeho lidského počínání od narození. Na tom, jak tento pud jest rozvinut v prvních letech dětských a jaké zkušenosti nabude dítě při jeho uplatňování, závisí podle teorie Adlerovy všechen další vývoj individua.

Už zde není možno nepoznamenati, že v tomto Adlerově poznatku objevuje se v nové formě nejsympatičtější rys Nietzschovy filosofie z posledního období, vůle k moci, kterým tak blahodárně působil na rozhraní století proti dekadenci ve prospěch nové životní síly a tvořivosti. Není v tom jediná příbuznost s Nietzschem; Nietzsche předjal i v nejednom jiném směru psychoanalysu, bývá právem nazýván psychoanalytik avant la lettre.

Každý člověk tedy podle Adlera chce se od narození uplatniti, má vůli k moci. To vede jej od narození do styku s okolím, a nejčastěji v některém směru do konfliktu. Dítě chce se nejen samo uplatniti, chce také ovládati jiné, státi se středem zájmu, získati si lásku. Naproti tomu přeje si odstranění všeho, co jest na překážku těmto snahám.

Pravidelně dochází dítě prvního ukojení těchto tendencí v rodině, u matky. Jest přijato s láskou a stane se do jisté míry vládcem ve svém okolí. Zároveň však dochází většinou k poznání, že není jediným, komu prokazuje matka a rodina přízeň, že stojí v soutěži s otcem, sourozenci i širším okolím. Tak hned dalším poznatkem dětským při uplatňování jest nutnost sebeomezení, ohledu k ostatním členům svého okolí.

Dítě, které hned po narození našlo dost podmínek pro svůj rozvoj a bylo správně vedeno, dítě které se narodilo zdravé, bylo okolím přijato s láskou a s porozuměním opatrováno, zároveň však vyrůstalo ve společnosti jiných, s nimiž bylo nuceno se děliti o své výhody, nabývá záhy důvěry k životu, do kterého vstupuje, ví, že dovede si získati lásku, ale smiřuje se už také s odříkáním. Takové dítě v každé příští životní situaci bude nevědomky hledat ono postavení, jakého se mu dostalo v dětství doma, v rodině. Nepodlehne při životních nesnázích malomyslnosti, dobře vědouc, že není se svými svízeli na světě samo, nebude vyžadovati ani veškerou pozornost a všechny úspěchy jen samo pro sebe. Včlení se správně do každé společenské skupiny jako zvyklo svému postavení doma v rodině, zaujme své patřičné místo: ve škole bude spolužákům milým druhem, snadno vpraví se do úkolů, které bude mu nové prostředí ukládati, nic nebude překážeti jeho přirozenému rozvinutí, najde snadno i později zaměstnání, které je uspokojí, v erotickém životě nebude ani

před láskou státi problematicky, bez velkých překážek najde životního druha a stane se tak užitečným členem společnosti, který v přiměřeném sebeuplatnění najde životní štěstí.

Hůře jest, když takovémuto názoru dítě hned v rodině nepřivykne, nebo když se rodí takové, že jest těžko, aby se takto společensky uplatnilo. A Adler ví dobře, že při dnešní společenské organisaci a způsobu výchovy jest jen nepatrné množství lidí, kteří takto klidně si rozřeší svůj životní osud.

Tak hned dítě, které se rodí ne docela zdravé, nebo schybnými orgány, jest už v dětství zdržováno v uplatnění své individuality.

Ale i jiné děti. Také zdravé dítě, které jest v rodině proti někomu odstrkováno, které vyrůstá ve zvláště stísněných poměrech nebo ve svém rodinném okolí vidí jen nářek a zlobu, utvoří si nesprávný obraz o životě: znechutí si už předem život, nebude k němu jen nedůvěry a nenávisti, stáhne se do sebe, zaujme ke společnosti poměr nepřátelský. Nebo i opačně: dítě od malička hýčkané, rozmazlované, při prvním styku s cizím okolím, které nemá vždy chuti chovati se k němu se stejnou laskavostí a shovívavostí jako jeho rodiče, poznává, že jest se mu ve prospěch jiných uskrovniti, nese to těžce jako zklamání po dosavadním svém postavení v rodině, zanevře na celé okolí mimo rodinu a počne je nenáviděti.

Všechny tyto děti, kterým nedostalo se od mládí nutného uplatnění a kteří nepoznali včas nutnost omezení ve prospěch okolí, zaujmou ke společnosti nepřátelské postavení, které projevuje se poruchami v jejich společenské způsobilosti, které připomínají chování hysteriků. Všechna tato individua hledají svou dětskou situaci, třeba už dávno zapomenutou, v každé pozdější situaci životní, a ve shodě se svými dětskými zážitky očekávají, že se jim vždy znovu povede tak, jak tomu uvykli ve svém dětství. Při tom nejsou schopni posuzovat své postavení podle skutečných okolností, nýbrž naopak sami vše nevědomky nastrojují tak, aby se jim jejich očekávaná situace skutečně vždy znovu objevovala.

Zdá se jim, že není možno, aby se v takové zlé a zlomyslné společnosti nějak kladně uplatnili, vyvíjí se u nich vzhledem ke společenským úkolům pocit, který Adler nazval pocitem méněcennosti. Ten jim nedovoluje, aby se oddávali životním úkolům s celou schopností, kterou mají a mohou vynaložiti, nýbrž staví jim na oči jenom jejich dosavadní trapné zážitky a naplňuje je nedůvěrou, beznadějí, činí je slabými, bezbrannými, takže se cítí přemoženi a poraženi dříve než se dostanou k úkolu jim svěřenému.

Tak hned při prvním kroku do společnosti, při první zkoušce společenské způsobilosti, ve škole, tato individua selhávají. Jsou to děti uzavřené, nedružné, nebo zase chtějí se násilně uplatňovati na úkor ostatních a jsou zklamány, nedaří-li se jim to. Tak jsou ve škole roztržité, nepozorné, nedbalé jen proto, že už předem ví, že ať dělají cokoliv, jejich námaha nebude spravedlivě oceněna, dojdou jen neporozumění. Tím se stává, že mnohé dítě se učí hůře než by se dalo souditi podle jeho nadání, jest líné, netečné ke školní práci a pod.

Ze stejných důvodů nemohou se později rozhodnouti pro žádné povolání a v žádném zaměstnání nenacházejí uspokojení, zálibu. Zvláště výrazně pak projeví se jejich nesprávný poměr ke společnosti v erotice. Jsou v lásce nedůvěřiví, stále plni pochyb, podceňují se zbytečně, nevěří, že by je někdo mohl míti rád; jsou-li milováni, tuší stále jenom zklamání a zradu, jsou žárliví atd.

Tak docházíme k výkladu životního pocitu individuí, která jsou známa jako věční nespokojenci, ztroskotanci, kteří nikde nedocházejí uspokojení. V těžších případech máme co činiti s typy sociálně pathologickými: takovíto neuplatnění lidé nejsou schopni samostatně řádně se živiti, stávají se zloději, lupiči, vrahy, podvodníky všech odstínů, prostitutkami. Charakteristickým rysem společným všem těmto lidem jest, že cítí se vyděděni ze společnosti, mají pocit, že jim bylo ukřivděno, svou zločinnou činnost pak vykládají jako pomstu na společnosti za tyto křivdy. Pocit méněcennosti žene je k tomuto protispolečnému odporu a nedovoluje jim, aby se ve společnosti uplatnili kladně.

V erotice docházejí jen s obtížemi uplatnění v normálním styku pohlavním, který jest jim stálým pramenem utrpení. I když milují, jsou buď sadisty, uplatňují opět svou tendenci mstíti se, nebo s rozkoší poddávají se erotickému utrpení, jsou masochisty. Nejčastěji však v těžších případech jsou neschopni normálního styku a dávají přednost onanii, nebo podle charakteru své úchylnosti homosexualitě a ostatním perversím.

Všechna tato individua, vyrůstají-li bez zvláštní péče a léčení, nacházejí v každém nezdaru a utrpení nový doklad o správnosti svého odmítavého postoje k životu. Svým celým životním plánem se přesvědčují o základní zkušenosti životní, že svět jest bídný, plný utrpení a úkladů, že člověk jest zlý, společenský styk že přináší jenom zklamání a bolest.

Jest zásluhou Adlerovou, že věnoval pozornost těmto individuím, pro které poskytla mu zvláště válka a doba poválečná vysoce zajímavé exempláře. Pomocí Freudovy analytické metody zmocňuje se Adler jejich zapomenutých dětských zážitků, které určují jejich nesprávný poměr ke společnosti, přivádí jim tyto klamné důvody do vědomí a učí je tak dívati se na svět nepředpojatě.

Adler objasnil příčiny těchto chorob v dětství a vyložil je utlačením pudu po sebeuplatnění. Celou svou činností vědeckou i praktickou dal základ k tomu, aby byli přivedeni k normálním životním vztahům.

Adler slibuje si především mnoho od výchovy, která bude od dětství dbáti rovnoměrného rozvití dětských schopností jako jejich omezení v celku společenském. V tom směru neúnavně vychovává učitelstvo, aby rozpoznali včas úchylky od normálního života a napravili výchovou, co se nepříznivými poměry nevyvinulo k normálním společenským vztahům.

Ale ani později není možnost nápravy vyloučena. Adler ve svých vídeňských a odtud zvláště v Americe rozšířených poradnách pro volbu povolání podává nejen každému rozbor jeho individuálních sklonů a způsobilosti pro různá povolání na základě analytické metody, ale zakročuje zvláště úspěšně tam, kde vztahy k životu a společnosti nejsou dosti kladné. Dovede svou metodou přesvědčiti pacienta, že se mýlí ve svém pesimistickém nazírání, že i jemu jest možno se uplatniti a dojíti štěstí. Tím stal se vyhledávaným dobrodincem lidí nešťastných všeho druhu, a dosavadní praxe jeho svědčí, že jeho metoda jest velmi úspěšná.

*

V čem je tedy přednost Adlerova psychiatrického a filosofického názoru před názory Freudovými? Proti Freudovým duševním úrazům, trapným zážitkům z dětství, které kotví ve sféře sexuální, klade Adler důraz na traumata v oblasti pudu po individuálním uplatnění.

To má rozhodující vliv na celý jeho další poměr ke světu a k hodnocení života. Jaký jest život všeobecně, nedá se podle Adlera objektivně určit. Jest dobrý, dívám-li se na něj ze zkušeností optimistických, ukáže se mi opravdu šeredným, vkládám-li sám do něho zlo a čekám-li od něho jenom utrpení.

Tak stal se Adler hlasatelem nové aktivity, životního jasu, neselhávajícího odhodlání proti zlu a optimistického názoru na život.

To by byla sama o sobě ovšem filosofie velmi laciná. Adlerova přednost a zásluha záleží v tom, že svou psychologií poukázal na ilusivnost zatvrzelého pesimismu a ukázal cestu, kterak stejným právem možno nazírati optimisticky, což má nadto tu výhodu, že skutečně něco dokážeme a uplatníme se, čili dojdeme štěstí.

Že jeho filosofie není jenom libovolnou fikcí, osvědčil ve své praxi nesčíslněkrát.

D O P I S Y

O dvou stranách.

Vážená redakce!

J. Fürth se domnívá ve svém článku v „Přítomnosti" (který byl přetištěn v „Českém Slově" a našel odezvu a odpověď jak „Práva Lidu", tak i pozornost „Venkova"), že jsem chtěl rozsvítit svíčičku soc. demokracii, když jsem naznačil, že vývoj a duch soc. demokracie vedl k větší resistenci vůči moral insanity, vůči případům, které vyvrcholily v případu posl. Stříbrného, než u českých socialistů. Nechtěl jsem vyvolávati polemiku o tom, která strana je lépe očkována proti takovému nebezpečí. Chtěl jsem jen naznačit, že záleží hlavně na duchu strany, jakou má odolnost. Své straně nechtěl jsem rozsvěcovat svíčičku; prostě z toho důvodu, že od ní ničeho nežádám; straně se také neposlouží, je-li líčena jako hodný Fridolin a ty druhé jako zlí Dětříši. Nepovažoval bych také za vhodné přisypávat písku na třecí plochy mezi dvěma stranami, které tu a tam musí se kousnout do pysku a přehlídnout to, co je dělí. Přijde ovšem doba, kdy bude možno a nutno vymeziti hraniční čáry mezi oběma stranami. Dnešní doba není k tomu vhodna.

Vím, že i moje strana má svoje chyby, vím, že i v ní jsou zjevy, s kterými nelze souhlasit; tak nesouhlasím s jednáním některých jejích politiků právě tak, jako jiných si vážím.

J. Fürth dokazuje, že soc. demokracie za války i po válce byla v situaci výhodnější než strana čsl. socialistů. Ad vocem Stříbrného říká, že to byla hlavně „pětka", která ho má na svědomí, a že odstranění Stříbrného je důkazem, že massa strany nár. soc. je zachovalejší mravně než předpokládám. Je těžko vydávati svědectví mravní zachovalosti jednotlivým stranám, protože není přímé souvislosti mezi mravní zachovalostí jednotlivce a celou stranou. Kolektivum může míti jiné rysy než jednotlivci, kteří je tvoří. Římané říkali: Senatores boni vires, senatus mala bestia.

Klade-li J. Fürth dobu, kdy soc. demokracie byla ve výhodě proti čsl. socialistům, do války a do doby poválečné, je tu úzké časové omezení. Je nutno jít dále. Je nutno jít ke vzniku obou stran. Je známo, že mezi starými stoupenci obou stran žije ještě averse, která pochází z doby vzniku čsl. socialistů. My mladší budeme strany posuzovat podle toho, jak žijí a pracují dnes. Ale přes to je nutno jíti do historie, chceme-li pochopit, jak se tvořila atmosféra a duch jednotlivých stran. Říká-li se, že státy se udržují tím, čím vznikají, platí to do velké míry i o politických stranách. Soc. demokracie vznikala pomalu, těžce, namáhavě, od J. B. Pecky, od svatomarkétského sjezdu „u Kaštanu", na poradách různých sjezdů, u nás i v cizině, kde docházelo k ostrým půtkám nejrůznějších názorů. Počátky soc. demokracie spadají do persekuce dělnického hnutí. Tím si vysvětlujeme jakousi přísnost celého hnutí, kterou nevyzdvihuji a nechválím jako straník, nýbrž kterou uzná každý, kdo bude trochu sledovat historii dělnického hnutí. Na této vnitřní přísnosti rostla těžce soc. demokracie, která těžce budovala celý systém své práce agitační, dospěla k zdravému rozdělení jednotlivých oborů práce odborové, družstevní, tělovýchovné atd. Z existence různých názorových směrů v soc. demokracii u nás i jinde vznikl smysl pro vzájemnou kontrolu, pro kolektivní vedení strany. Strana byla kolektivistická nejen svým programem, ale svým životem organisačním i ve svém vedení. Jestliže několikráte bylo akcentováno, že soc. demokracie nemá nějakého jednotlivého vůdce, ale že má kolektivní vedení, je to logickým důsledkem jejího vývoje. Naproti tomu strana čsl. socialistů vznikla z jedné vody načisto, jedním velkým nárazem, vzepětím nacionální vlny. Tento impuls je patrný i v dalším životě strany. V době, kdy soc. demokracie představovala již systém, čestí socialisté improvisovali. Budovala-li soc. demokracie na přísné organisaci, budovala strana čsl. socialistů více na citu, na temperamentu. Tvrdím, že ve straně, která takto staví na temperamentu a citu, bylo pro lidi rázu Stříbrného daleko více živné půdy než u strany přísného systému. Dosvědčuje to fakt, že aféra Stříbrného nebyla jedinou a že strana čsl. socialistů měla po této stránce velkou smůlu. Malé fuknutí do nedávné minulosti vynese nám hned celou řadu jmen: Hrizbyl, Laube, Svozil, Šimek, Lisý, red. Sýkora, Frabša atd. A dlouho po té, co Stříbrný byl již mimo stranu, přiskočil mu na pomoc p. Skýpala, a to přímo z funkce šéfredaktora „Českého Slova". Musili-li se čsl. socialisté zabývati velmi často osobami, prodělala čsl. sociální demokracie v posledním desítiletí celou řadu secesí; byla to secese Modráčkova, ale hlavně rozchod s komunisty a v souvislosti s ním utvoření frakce Brodecký-Charvát a frakce Bubník-Warmbrunn. Při těchto secesích dostali se do křížku lidé, kteří viděli do intimit stranických a jistě by svých zkušeností i z finančního pořadí strany použili k politické kampani. Ale nestalo se tak. Nenašli ničeho většího, čeho by mohli použít ke kompromitování těch, s kterými se rozešli. Za celou řadu let byl to jen Chalupa, proti kterému musila strana zakročit.

Nutno kvitovati, že strana čsl. socialistů ostrým řezem, kterým postavila posl. Stříbrného mimo rámec strany, pokouší se o budoucnost lepší. Je snad hodně pravdy na tom, že Jiřího Stříbrného má na svědomí „pětka". Ale hlavním vinníkem není jen „pětka". Bylo by nesprávno svádět vinu, aspoň celkovou vinu, na někoho, kdo nemá celkovou vinu. Jestliže čsl. socialisté provedli jednou ostrý řez, pak nebylo by správno zavírati oči nad tím, že to z největší části byly poměry ve straně čsl. socialistů, které jej umožnily. Je pravda, že malý člověk českosocialistický velmi záhy pocítil, kdo jest a co chce Jiří Stříbrný. Malý člověk českých socialistů už reptal proti Stříbrnému, když jiní vedoucí polltikové srovnávali ho s Husem a Žižkou. Vedení strany tu retardovalo za náladou svých lidí. Jiřího Stříbrného drželi lidé v straně čsl. socialistů, kdy příslušníci strany byli s ním hotovi. Myslím, že tehdy malý čsl. člověk byl mravně na svém místě, ale byla tu propast mezi jeho názorem a taktikou vedení strany čsl. nár. socialistů.

Několik vět o vývoji soc. demokracie a čsl. socialistů nedostalo se do „Přítomnosti" proto, abych rozsvítil svíčičku své straně. Tyto věty byly psány sine ira et studio a nechtěly rozhodovat o tom, je-li morálnější čsl. nár. socialista nebo soc. demokrat. Chtěly jenom říci, že záleží na tradici, na duchu celé strany, na jeho ponenáhlém tvoření, jak strana dovede odporovat zlému. Je pravda, že opoziční hnutí na sjezdu soc. dem. v Mor. Ostravě bylo pouze jarním vánkem proti uraganu, který odstranil Jiřího Stříbrného. V Mor. Ostravě nebylo potřebí uraganu, prostě proto, že nebylo Jiřího Stříbrného. Bylo ostré hnutí na moravském sjezdu, které bylo podmíněno nesouhlasem s koaliční politikou strany. Nebylo osobních námitek proti exponentu ve vládě a proti exponentu v „pětce". Ale již různosti v názorech na taktiku dovedly vyvolat slušně ostrý vánek, což je důkazem, že v Mor. Ostravě lidé si dovedli říci ostře věci do očí. Nebylo to po prvé a nebude to naposled.

Nejsem straník, který by své straně chtěl rozsvěcovat svíčku. Jsou věci, a osoby, s kterými ve straně nesouhlasím. To vyplývá prostě z faktu, že ve straně, která má desetitisíce členů a statisíce hlasů, nemůže člověk souhlasit se vším. Vím, že slušnou úroveň strany založila tradice, přímost a přísnost. Vím, že je-li ve straně nespokojenost, není to pro její taktiku. Je možno pochopit a vysvětlit chyby taktické. Ale to, co dělá zlou krev, jsou chyby jednotlivých osob v soc. demokracii. Vím, že právě chyby takových osob nadělají nejvíce zlé krve mezi členstvem a dávají zbraň odpůrcům socialismu i levice do rukou. Neviděl jsem do věcí, které konkretně J. Fürth uvádí o financování soc. demokracie. Nemohu proto o nich mluvit. Snad se najdou jiní, kteří věci objasní. Jsem z těch, kteří nepovažují za nutno omlouvat nebo obhajovat stranu, když chybuje. Vytkl-li jsem chyby českým socialistům, nebylo to z nějaké averse proti této straně. Odstraněním Jiřího Stříbrného vykonala slušný krok kupředu a prospěla tím levici i socialismu. Čsl. socialistická strana i soc. demokracie má společný zájem na tom, aby obecný obraz socialismu nebyl diskreditován. Právě proto je nutno, aby jednou pro vždy byl rozpitván případ Stříbrného, pokud z něho jeho strana může vyvodit poučení k lepší budoucnosti. Je potřebí autokritiky v socialistických stranách, je potřebí usilovat o to, aby zejména život socialistických vůdců byl v plném souladu s názorem socialistickým. Nežádáme od socialistických vůdců, aby žili mnišským životem; ale povinností socialistických stran je, aby v počátcích potlačily jakýkoliv pokus zneužít postavení socialistického politika k soukromému prospěchu, který pak budí pohoršení. Socialistické strany mají lidi, jejichž život jest v souladu se socialismem. Ale mají také lidi, u nichž tomu tak není. Je potřebí zdravé autokritiky v socialistických stranách, je potřebí, aby nebyli považováni za lidi neukázněné, za lidi poškozující stranu ti, kdo přicházejí s takovými výtkami. Daleko více škody nadělají ti, kteří dávají příčinu k takovým výtkám, a jakékoliv tutlání je tu zbytečné. *V. Gutwirth.*

Neorganisovaný odpovídá.

Pane doktore Káně!

Z úctyhodné řady příspěvků, které Přítomnost za dobu svého vycházení uveřejnila o nejrozmanitějších otázkách, vyznačovalo se jich, myslím, jen málo takovou prostomyslnou přímočarostí, jako právě Váš příspěvek k anketě „Z čeho mají žít politické strany.“ Věc se má dle něho takto:

Politické strany jsou nevinně osočovány. Většina jejich účastníků nemá ze své příslušnosti nejmenšího prospěchu a pudí je k účasti toliko nezkrotná touha po práci pro stát a nesmírná obětavost. Svých straníků politické strany nikdy v ničem neprotežují, naopak o nic tolik nepečují, než aby se právě tolik intervenovalo ve prospěch neorganisovaných jako organisovaných. (Škoda jen, že právě předcházející článek p. Gutwirta uvádí tyto intervence ve prospěch lidí mimo stranu do poněkud málo dekorativní souvislosti s financováním stran.) Ba dokonce i volby, jež zlí jazykové považují za nejnesmyslnější mrhání veřejnými penězi a rozpoutáním ošklivých stránek lidské povahy, nejsou než nevinným seminářem politiky a národního hospodářství pro široké vrstvy obyvatelstva.

A zatím co politické strany, resp. jejich příslušníci pracují do úpadu pro stát a nesou zodpovědnost, masa neorganisovaných, líných, vypočítavých a zbabělých bařtipánů kritisuje jejich práci a tím podrývá základy demokratického státu. Jsou to přirozeně lidé politicky „všeobecně vzato“ málo vzdělaní, méněcenní a pro stát daleko méně potřební, než věrní a oddaní straníci.

A z této konstrukce přicházíte ovšem snadno k závěru: Hodní buďtež odměněni, zlí držáni na uzdě.

Pane doktore, když už jste nám, neorganisovaným, vpálil s takovou samozřejmostí pečeť politické nevzdělanosti, smím asi právem předpokládat, že sám jste in politicis „ve formě“ a dovolím si tedy vůči Vám několik otázek za účelem doplnění mezer ve svém vzdělání.

Asi před pěti lety pořádala Přítomnost anketu, v níž řada čtenářů uváděla důvody, proč nejsou politickými straníky. Četl jste tyto příspěvky, než jste přišel ke svým závěrům pro nás tak málo lichotivým?

Hodil jste po nás slovem „zbabělci“. Mohl byste mi objasnit, v čem spočívá dnes risiko politického stranictví a jakým způsobem se projevuje statečnost organisovaných? Doposud jsem byl toho názoru, že je-li kdo vydán šikanám, je to bezpartijný, za nímž nikdo nestojí a jemuž nikdo neušlapává cestičku. Dám se však rád poučit o opaku.

Vytýkáte nám lenost a bařtipánství. Objasněte mi laskavě, jak to tedy přijde, že největší procento neorganisovaných tvoří právě inteligence (tohoto faktu jste si, jak z Vašeho příspěvku vidno, dobře vědom), velmi činná i obětavá v institucích kulturních, humanních a jiných. A že uchyluje-li se kdo pod ochranná křídla politické protekce, tedy jsou to vždy lidé podprůměrní, kteří by se vlastní silou nikdy nikam nedostali. A co se té duševní lenosti týče, zdá se mi, že je pohodlnější přijímat prostě názory sekretariátem strany ověřené a orgánem strany podávané ve formě snadno stravitelné, než prokousávat se spletí fakt a hesel k vlastnímu názoru. Redaktor Přítomnosti měl nedávno polemiku s Venkovem, kterému se nezamlouvala existence nezávislého tisku. Rozumím-li dobře, nezamlouvá se Vám existence nezávislých občanů, kteří se nechtějí dát vecpat do stranického chomoutu. Je tomu tak, pane doktore?

Tvrdíte, že podrýváme základy demokratického státu. Shaw ve svém Průvodci inteligentní ženy připisuje ovšem politickým outsiderům úlohu nositelů pokroku a nezbytného korektivu proti výstřelkům stranictví. Ale protože nevím, je-li politicky organisován, není vyloučeno, že patří také k té nevzdělané mase bezpartijných a že Vámi nebude uznán za dostatečnou autoritu. Ale jestliže tedy neorganisovaní skutečně podrývají základy státu, to tedy výborně organisovaná shoda politických stran v plundrování státní pokladny ty státní základy nepochybně upevňuje?

Jestliže už pouhý vstup do strany pozdvihne člověka z jeho politické méněcennosti a umocní jeho potřebnost pro stát, to tedy dobře činí ti, kteří jsou organisováni ve dvou i více stranách? Vždyť tím posilují současně více stran, které jsou páteří státu a získávají více místa pro svoji dravou pracovitost a nezištnou obětavost, neboť stranictví, jak dokazujete, nepřináší mnoho výhod.

A teď dovolte několik citátů:

„Kdyby byli důslední (sc. neorganisovaní), musili by vší silou protestovat proti povinné účasti na volbách, ale zatím nic podobného neslyšíme“. Pane doktore, předpokládám, že Vám, politicky vzdělanému, jsou známa tato fakta:

1. Otázka povinné účasti na volbách byla v řadě časopisů nesčíslněkráte ventilována. I Přítomnost měla o tom několik příspěvků.

2. Existuje v našem veřejném životě Liga proti vázaným kandidátkám, jež strhla slušné procento lidí. Myslím, že jen politickému nemluvněti by bylo třeba vysvětlovat úzkou spojitost mezi volební povinností a vázanými kandidátkami.

3. Při každých volbách bývá odevzdána řada prázdných obálek. Nemluví to, pane doktore, řečí dosti zřetelnou?

„To je divná inteligence, která volí jako stádo, aniž by pokládala za nutno stranu, kterou volí, uzpůsobit podle svých ideálů“. Pane doktore, nečetl, nebo neslyšel jste snad náhodou, jak pochodili inteligenti, kteří podle Vašeho receptu chtěli uzpůsobit stranu podle svých ideálů? Pokud vím, byli to nějaký dr. Herben, nějaký Leoš Janáček a ještě někteří jiní u národní demokracie, nějaký dr. Fuchs a dr. Kordač u lidovců, nějaký básník Hora a řada jiných u komunistů. Já však jsem politicky nevzdělaný a méněcenný, možná tedy, že jsem byl špatně informován; prosil bych Vás tedy o laskavé sdělení, které všecky strany hoří nedočkavostí v očekávání chvíle, kdy budou obrozeny podle ideálů inteligentních nadšenců.

Finis coronat opus. Váš poslední odstavec opravdu korunuje celý článek a zasloužil by, aby byl ocitován v celém československém tisku, podléhajícím patronanci stran. Neboť z něho proudí hotová Niagara politického vzdělání.

„Dělají-li strany dobrou politiku, lidé neorganisovaní se nezřeknou jejich výhod, nýbrž jsou jich plnou měrou účastni“. Opravdu, pane

doktore, strašná nedůslednost. Ale připustíte snad, že bolševici v Rusku, nebo fašisté v Italii dělají také tu a tam dobrou politiku, z níž mají prospěch nejen bezpartijní, nýbrž i odpůrci. Není to tedy vlastně docela v pořádku, honí-li je bolševici na nucené práci v sibiřských lesích a fašisté na Lipary? Vy ovšem nejste tak přísný a žádáte toliko, aby se neorganisovaní „vykoupili zvláštní dávkou". Vaše stylisace není v tom místě právě zcela jasná (ačkoli slovo „vykoupili" se k raubířství politických stran velmi dobře hodí), ale rozhodně je kuriosní. Dovoluji si Vás jen, pane doktore, upozornit, že jste nedomyslil svůj návrh logicky až do konce. Neboť takováto logika by opravňovala katolíky, kteří mají o významu své církve při nejmenším stejně vysoké (a objektivně vzato daleko oprávněnější) mínění, jako Vy o politických stranách, k závěru, že lidé bez vyznání jsou povinni platiti na svatopetrský halíř. A pijáci by mohli se zřetelem na nesporně veliký hospodářský význam lihovarů a pivovarů odsouditi abstinenty k příspěvku za účelem zlacinění a většího konsumu alkoholických nápojů. Další příklady ponechávám Vaší vynalézavosti.

A tedy závěr. Kdo si dal zahrát, ať zaplatí. Zejména, jestliže se mi ta muzika nelíbí, ale jsem nucen ji poslouchat. Ale to už je thema, které jsem absolvoval v č. 37. Zde reaguji jen na Váš článek, v němž jste se na nás tak obul.

V dokonalé úctě

ing. Al. Slabý.

An die Adresse des Redakteurs der Sudetendeutschen Tageszeitung.

Meine Befürchtung, durch meinen Aufsatz über die Verständigungsmöglichkeiten zwischen Deutschen und Tschechen das Omen eines schlechten Deutschen auf mich zu ziehen, hat sich prompt erfüllt. In der Nummer 184 vom 11. d. M. fällt der Redakteur über mich her und heißt mich naiv, einen duseligen Verständigungsapostel, der einen schulmäßig verfaßten Aufsatz in der sauren Gurkenzeit geschrieben hat. Ich überlasse es dem Publikum und der Öffentlichkeit zu entscheiden, wer naiv (zu deutsch dumm) von uns beiden ist, der Verfasser des Aufsatzes der Tageszeitung oder ich. Daß ich nicht von der Zunft bin, gibt noch keinem Redakteur das Recht mich dumm zu heißen. Daß ich nicht darum geize als Publizist aufzutreten, kann mir der Herr Redakteur glauben. Vielleicht hat es ihn aufgeregt, daß auch einmal ein Außenstehender in Sachen sich mischt, die ein anerkanntes Monopol der Politik sind. Daß ich keine Ahnung hätte davon, was in den letzten 13 Jahren bei uns vorgefallen ist, glaubt der Schreiber des Artikels wohl selbst nicht. Es zeugt von dem Niveau einer Zeitung, wenn sie solchen Artikeln ihre Spalten öffnet, die strotzen von persönlichen Beleidigungen eines Volksgenossen, noch dazu eines ehemaligen Schulkameraden. Oder wollte sich der bewußte Herr damit journalistische Lorbeeren sammeln und mit meinem Namen auf sich aufmerksam machen? Wer weiß, ob ich nicht das Richtige vermute? Daß ich als Jugenderzieher meine Schüler nicht im nationalen Hasse gegenüber meinen Mitmenschen erziehen werde, das kann mir niemand verbieten. Was ich getan habe, waren nur einige Winke sowohl für die Deutschen als auch für die Tschechen, wie man von der Schule und vom kulturellen Leben aus eine Annäherung der beiden Völker erreichen könnte. Der Artikel war auch mehr für die tschechoslowakische als für die deutsche Öffentlichkeit bestimmt. Es war kein Schulaufsatz und nicht naiv, zeigte auch keine mangelnde Fähigkeit des Verfassers, denn sonst hätte das Prager Tagblatt nicht einen Auszug daraus gebracht. Welche Gefahren drohen denn von meinem Ausatz? Daß ich gesagt habe, man soll Tschechisch und Deutsch lernen, daß ich Ausflüge in das anderssprachige Gebiet empfohlen habe, daß ich eine kulturelle Zusammenarbeit verlangt habe, daß ich für eine haßfreie Erziehung der Jugend eingetreten bin? Hat der Herr Redakteur nicht selbst schon im Gymnasium Tschechisch gelernt, ist er nicht Reserveoffizier der tschechoslowakischen Armee? Warum auf einmal diese Angst vor dem anderen Volksstamme, warum diese Angst vor der Sprache des anderen Volkes? Der Aufsatz war kein Politikum und die Entgegnung ist ein Politikum, auffrisiert mit persönlichen Anspielungen. Ich hätte geschwiegen, wenn es eine sachliche Kritik meines Aufsatzes gewesen wäre, da es aber ein demagogisches Machwerk mit persönlichen Beleidigungen ist, so mußte ich antworten, denn sonst würde man mich für wirklich so „naiv" halten, wie die Tageszeitung glaubt. Er soll mir doch offen sagen, welches „Unheil" ich anrichte mit einem Aufsatz in einer tschechischen Zeitschrift. Das ist nicht die Diskussion, die ich erwartet habe. Von tschechischer Seite hat man mich nicht so in niedriger Weise begeifert, wie es meine Volksgenossen aus dem anderen politischen Lager tun. Nebenbei möchte ich bemerken, daß ich keiner politischen Partei angehöre. Ich betone noch einmal, daß mein Aufsatz nicht ein politisches Gepräge hatte und daß ich mir das Recht der freien Meinungsäußerung von einem Redakteur einer andersgesinnten Zeitung nicht absprechen lasse, wenn ich auch nicht durch die Schule des berufsmäßigen Journalismus gegangen bin. Wenn ich übrigens die Meinung angesehener Männer beider Völker unseres Staates vertrete, so kann man doch nicht von Dummheit sprechen. Dies dem Verfasser des Artikels in der Sudetendeutschen Tageszeitung zur Aufklärung.

Prof. Dr. Karl Götz.

Z politické minulosti.

V Praze dne 20. srpna 1931.

P. T.

redakce „Přítomnosti"

v Praze.

Vážení pánové,

pan J. Fürth napsal v čís. 33. Vašeho váženého listu, že hospodářské instituce sociálních demokratů mohly se za války plně a úspěšně rozvíjeti „dík loyální politice Šmeralově, Stivínově a ostatních".

Prosím, abyste konstatovali, že jsem byl od července 1914 až do října 1917 nepřetržitě ve vojenské službě na frontě a v etapě a že jsem se v té době žádné politické práce nezúčastnil. Nastoupil jsem do redakce „Práva Lidu" až po zastupitelstvu strany, které se konalo 28. září 1917 a na němž Šmeralova politika byla úplně zlikvidována. Mým úkolem v redakci, jejíž vedení jsem převzal v listopadu 1917, bylo uvésti stranu na nové koleje, což jsem vykonal jako redaktor i jako člen přípravného komitétu pro zřízení Národního výboru.

Děkuji Vám za laskavou ochotu a jsem

Váš oddaný

Jos. Stivín.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

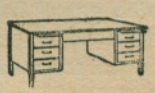

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL", osvědčený dubový nábytek „JERRY", psací, rozmnožovací a počítací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágner, Brno-Česká 16.

PRO KOUZELNÉ LETNÍ VEČERY VAŠÍ DOVOLENÉ

vezměte s sebou knihy básníků intimních nálad

JOSEF HORA: **Struny ve větru.** Brož. Kč 15·-, váz. Kč 25·-. **Deset let.** Brož. Kč 16·-, váz. Kč 26·-. **Tvůj hlas.** Brož. Kč 20·-, váz. Kč 30·-. **Italie.** Brož. Kč 27·-, váz. celokož. Kč 150·-.

FRÁŇA ŠRÁMEK: **Básně.** Brož. Kč 24·-, váz. Kč 44·-. **Nové básně.** Brož. Kč 12·-, váz. Kč 32·-.

RUDOLF TĚSNOHLÍDEK: **Den.** Brožované Kč 40·-, váz. Kč 120·-.

KAREL TOMAN: **Pohádky krve.** Brož. Kč 30·-, váz. Kč 45·-. **Torso života.** Brož. Kč 30·-, váz. Kč 45·-. **Melancholická pouť.** Brož. Kč 30·-, váz. Kč 45·-. **Básně.** Brož. Kč 20·-, v celokožené vazbě Kč 150·-.

Koupíte u knihkupců.

Nakladatel FR. BOROVÝ v Praze.

Více služby! Bata

39·-

Číslo 9-1½ (27-34) Druh 3762-22

Chlapecké šněrovací z černé mastné kraviny s flokovanou kruponovou podešvi. Dokonalá a velmi trvanlivá obuv do každého počasí.

29·-

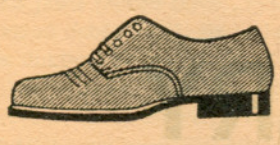

Číslo 9-1½ (27-34) Druh 3922-08

Dopřejte svým dětem po chuti se vydovádět. Kupte jim mokasiny s gumovou podešví, která je k neroztrhání.

49·-

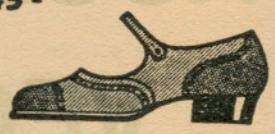

Číslo 2-5½ (35-38) Druh 4644-15

Dívči boxové sponkové střevíčky, vkusně kombinované na nízkém podpatku. Studentkám do školy i na neděli.

69·-

Číslo 2-5½ (35-38) Druh 9674(22

Pro studenty šněrovací boty z černého pevného boxu. Silná jadrná podešev a gumový podpatek. Provedením a tvarem neliší se od pánských.

49·-

Druh 3635-18

Šněrovací černé boxové polobotky. Široký pohodlný tvar a nízký kožený podpatek s gumou. Hodí se na svátek i pro denní nošení.

59·-

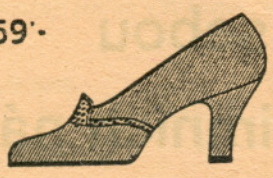

Druh 9805-45

Elegantní lakové lodičky ladných linií na vysokém podpatku s jemnou ozdobou imitace hadí kůže činí nožku malou a elegantní.

59·-

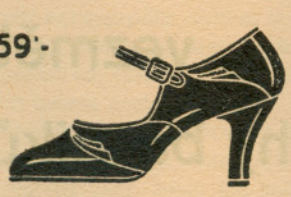

Druh 9875-13

Apartní sponkové střevíčky, zdobené paspulováním a lístečkovou ozdobou různobarevných kůží. Jsou lakové, semišové a hnědé ševrové.

59·-

Druh 8875-32

Rozkošné střevíčky s lístečkovou ozdobou různobarevných kůží ve tvaru vějíře. Kulatý pohodlný tvar, štíhlý americký podpatek.

S 125.

VYUČOVÁNÍ NA DÁLKU

NOVÁ SUGESTIVNÍ METODA PRO PÍSEMNÉ VYUČOVÁNÍ NĚMČINĚ, FRANCOUZŠTINĚ A ANGLIČTINĚ.

Němčina, francouzština a angličtina: jsou to řeči, které i Vy byste měli ovládati a které Vás pojistí na celý život proti nezaměstnanosti a upevní Vaše dosavadní postavení.

Do školy docházeti nemusíte. Škola přijde k Vám sama v podobě 24 pěkně upravených sešitků a bude Vás doprovázeti všude.

Za 720 hodin budete ovládati řeč dostatečně, abyste se domluvili s cizincem, napsali dopis v cizí řeči, četli noviny a knihy a přečtenému rozuměli.

Není to žádná metoda pro samouky. Budete po celou dobu studia pečlivě vedeni učitelem, který sice bydlí v Praze, ale jehož přítomnost budete přímo pociťovati vedle sebe. Vše Vám vysvětlí, vše opraví jako Váš starší přítel a dovede Vás pevnou rukou k vytouženému cíli znalosti řeči.

3996 účastníků kursu pro vyučování řečem na dálku, kteří jsou do dnešního dne zapsáni, jest s vyučováním spokojeno. Na přání dáme Vám k disposici adresy těch, kteří již kurs absolvovali.

Dáváme Vám možnost též z vlastních zkušeností poznati přednosti naší sugestivní metody a zašleme Vám na Vaše přání úplně zdarma a nezávazně jednu ukázkovou lekci (32 stránky).

Školné se platí dle libosti: buď najednou 250·— Kč, ve dvou půlletních splátkách po 140·— Kč, ve 4 čtvrtletních splátkách po 75·— Kč, aneb dokonce ve 13 měsíčních splátkách po Kč 25·—.

Školné se rozumí včetně 24 lekcí s obrázky, všech oprav a vysvětlivek i poplatku za zkoušku a vyhotovení vysvědčení.

Pro čtenáře tohoto časopisu, kteří se přihlásí nejpozději do 1. září t. r. dáme zdarma 1 balíček papírů a obálek na vypracování písemných úkolů.

Obětujte 50 hal. na korespondenční lístek, napište, o kterou řeč se zajímáte (německou, francouzskou aneb anglickou), napište čitelně své jméno, zaměstnání a adresu s udáním pošty a zašlete na adresu: **Fed. Ing. V. Kobylský, Praha II., Václavské nám. 23. Tel. 286-96.**

Prospekt a ukázkovou lekci pošleme zdarma a nezávazně.

Nepostradatelné pro všechny jichž se dnešní světová krise dotýká

Karel Engliš:

Krise a ceny.

Stran 48.

Brožovaná Kč 4·—.

K dostání u všech knihkupců a

v nakladatelství Fr. Borový,

Praha II., Národní třída 18.